

Ex-ante beleidsevaluatie invoering mbo-certificaten

Eindrapport

Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW
Wouter van Casteren
Bas Kurver
Jessica Nooij
Niels Raaijmakers

ResearchNed
juli 2016

© 2016 ResearchNed Nijmegen in opdracht van het ministerie van OCW. Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding. ResearchNed werkt conform de kwaliteitsnormen NEN-EN-ISO 9001:2008 voor kwaliteitsmanagementsystemen en NEN-ISO 20252:2012 voor markt-, opinie- en maatschappelijk onderzoek.

Inhoudsopgave

0	Managementsamenvatting	4
1	Inleiding en vraagstelling	6
1.1	Vraagstelling	7
1.2	Leeswijzer	8
2	Onderzoeksaanpak en verantwoording	9
2.1	Oriëntatiefase	9
2.2	Veldinterviews	9
2.3	Enquêtes	9
2.4	SWOT-panel en klankbordgroep	10
2.5	Beperkingen ex-ante beleidsevaluatie	10
3	Effecten in beeld: resultaten veldinterviews en enquêtes	11
3.1	Effecten op deelname aan nascholing en diplomatrajecten	11
3.1.1	Perspectief geïnterviewde opleiders en werkgevers(organisaties)	11
3.1.2	Belangstelling bij werkenden	14
3.1.3	Belangstelling bij werkzoekenden	17
3.1.4	Individuele werkgevers over impuls van mbo-certificaten op deelname	19
3.1.5	Conclusies effect op deelname nascholing en diplomatrajecten	22
3.2	Uitval uit diplomatrajecten	23
3.2.1	Perspectief geïnterviewde opleiders en werkgevers(organisaties)	23
3.2.2	Perspectief MBO-deelnemers	25
3.2.3	Perspectief werkenden/werkzoekenden	28
3.2.4	Conclusies impact op uitval	28
3.3	Effect op vormgeving opleidingen en de onderwijsstructuur mbo	28
3.3.1	Conclusies effect op vormgeving opleidingen	30
3.4	Impact op de bekostiging en de overheidsfinanciën	30
3.4.1	Conclusies impact op overheidsbekostiging	31
3.5	Level playing field / marktverschuivingen	31
4	SWOT-analyse	32
4.1	Sterktes	32
4.2	Zwaktes	32
4.3	Kansen	34
4.4	Bedreigingen	35
4.5	SWOT-analyse	35
4.5.1	Conclusies SWOT-panel	36
5	Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	37
5.1	De onderzoeksvragen beantwoord	37
5.2	Conclusies en aanbevelingen	38
	Bijlage A Interviewpartners	40
	Bijlage B Literatuuronderzoek impact certificaten en modulair onderwijs	41
	Bijlage C Tabellenoverzicht	43
	Bijlage D Interviewprotocollen	44
	Bijlage E Gehanteerde vragenlijsten online enquêtes	48

0 Managementsamenvatting

Vanaf het studiejaar 2016-2017 wordt het in het mbo mogelijk om arbeidsmarktrelevante onderdelen van mbo-opleidingen af te sluiten met 'mbo-certificaten'. Volwassenen kunnen die certificaten gaan behalen in het niet-bekostigd onderwijs, als ze nader te bepalen onderdelen van een beroepsopleiding met goed gevolg afronden. Het bekostigd onderwijs blijft gericht op het behalen van een mbo-diploma. Bij uitval uit een bekostigde opleiding kan een deelnemer wél een certificaat ontvangen, mits hij het betreffende onderdeel heeft behaald. Opzet is dat deze maatregel de aantrekkelijkheid van het mbo voor bij-, op- en omscholing voor werkenden en werkzoekenden verhoogt. De invoering van certificaten gebeurt gefaseerd; in 2016-2017 wordt gestart met het verbinden van certificaten aan een eerste reeks van keuzedelen, daarna volgen andere onderdelen van een kwalificatie. Hoe de certificaten er exact uit komen te zien en hoeveel er komen, is bij het opstellen van dit rapport nog niet duidelijk.

In opdracht van het ministerie van OCW heeft ResearchNed een ex-ante beleidsevaluatie uitgevoerd. Daarin zijn mogelijke effecten van drie scenario's onderzocht, waarin respectievelijk aan een *beperkt* deel, aan circa de *helft* en aan *alle* beroepsgerichte onderdelen van een mbo-opleiding certificaten worden verbonden. Hoofdvragen zijn: *Wat zijn bedoelde en onbedoelde effecten van de mogelijkheid om mbo-certificaten uit te kunnen reiken, zijn aanvullende maatregelen nodig om bedoelde effecten te bereiken en zijn aanvullende (beheers)maatregelen nodig om risico's op eventuele onbedoelde effecten te ondervangen?*

Deze ex-ante beleidsevaluatie is aangepakt met interviews met bekostigde onderwijsinstellingen, niet-bekostigde onderwijsinstellingen en brancheorganisaties en met enquêtes onder mbo-deelnemers, werkenden, werkzoekenden en werkgevers.

Conclusies

Uit deze ex-ante beleidsevaluatie blijkt consensus dat voor jongeren die aansluitend op het vmbo een mbo-opleiding volgen, de diplomagerichtheid maximaal moet worden bewaakt en dat voor werkenden zoveel mogelijk ingezet moet worden op nascholing, waarbij een aanbod van mbo-certificaten helpt. Bij de mogelijkheid van een beperkt aantal, nauw op de arbeidsmarktvraag aansluitende mbo-certificaten per mbo-opleiding, is er een duidelijk *positief* effect op de belangstelling bij werkenden en werkzoekenden voor nascholing en - in mindere mate - voor complete opleidingstrajecten en zijn tegelijkertijd de negatieve effecten op onder meer voortijdige uitval uit diplomatrajecten (zeer) beperkt. Ook bij werkgevers is er veel steun voor een aanbod van mbo-certificaten voor werkenden. Bij een uitbreiding van de maatregel, waarbij aan de helft of alle onderdelen van een mbo-opleiding mbo-certificaten worden verbonden, nemen de positieve effecten maar beperkt toe, maar groeien de risico's op voortijdige uitval uit diplomagerichte trajecten, ook postinitiële, wel sterker. Conclusie is dat - zonder wijziging van de context van de maatregel - een uitbreiding naar een substantiële omvang van het aantal mbo-certificaten per mbo-opleiding niet optimaal uitvoerbaar is. Immers, instellingen die uitvallers in substantiële mate certificaten meegeven, lopen daarmee min of meer in hun eigen mes, doordat ze negatiever kunnen scoren op uitval en rendement.

De impact van de maatregel wisselt naar verwachting sterk per sector, type werkgever en doelgroep. In branches met een zwakke diplomacultuur is er naar verwachting een sterkere impact op het niet afmaken van een diplomatraject en zijn tegelijkertijd, zonder aanvullende (sectorale) maatregelen, de positieve effecten op het volume aan nascholing minder groot. Ook blijkt uit deze evaluatie dat een meer stimulerende en faciliterende houding van de werkgever of de uitkerende instantie, in combinatie met mbo-certificaten, de nascholing een extra impuls kan geven. Een meerderheid van de werkzoekenden en werkenden heeft belangstelling voor mbo-certificaten, maar slechts een minderheid voelt zich in de opleidingswens gesteund door de werkgever of uitkeringsinstantie.

Een uitbreiding van de maatregel, waarbij aan de helft tot alle onderdelen van een mbo-opleiding mbo-certificaten worden verbonden, heeft voorts onmiskenbaar een *onderwijsordenend* effect in het hele mbo, doordat er een stimulans is om het onderwijs langs lijnen van certificaten aan te bieden. Er is bij de meeste geïnterviewden bij instellingen (bekostigd en niet-bekostigd) in het algemeen een *positieve* houding ten aanzien van modulair onderwijs. Wanneer een dergelijke opschaling van mbo-certificaten op korte termijn zou plaatsvinden kan dit, afhankelijk van de exacte omschrijving van certificaten, wel leiden tot grote organisatorische en administratieve aanpassingen bij instellingen.

Tussen niet-bekostigde instellingen en het bekostigd mbo worden geen grote marktverschuivingen voorzien. Verwacht wordt dat een aanbod van certificaatgerichte opleidingen met name voor niet-bekostigde mbo-instellingen interessant zal zijn. Los daarvan wordt een *groeimarkt* verwacht na invoering van certificaten. De sterk diplomagerichte bekostigde instellingen (en ook sommige niet-bekostigde instellingen) zullen naar verwachting gemiddeld gezien terughoudend opereren. De drempels die veel bekostigde instellingen nu zien bij een contractactiviteit (zoals het moeten scheiden van de publieke en private activiteiten en de organisatorische en logistieke vraagstukken) zijn immers met de invoering van mbo-certificaten niet weg. In het algemeen is de houding dat ook bekostigde instellingen, als ze willen, mbo-certificaten op een doelmatige wijze kunnen aanbieden als contractactiviteit.

Marktverschuivingen worden verwacht in een ander segment, in de verhouding tussen de huidige niet-bekostigde mbo-instellingen (die een diploma-erkenning hebben) en overige private opleiders. Dit gaat bijvoorbeeld spelen als bestaande brancheopleidingen een pendant krijgen in een opleiding leidend tot een mbo-certificaat. De bestaande markt voor branche-opleidingen zal zich deels moeten herzetten na invoering van mbo-certificaten. Ook kunnen bestaande branchecertificaten en nieuwe mbo-certificaten elkaar over en weer beïnvloeden, wat tot *inhoudelijke* aanpassingen bij nascholingsaanbod kan leiden. Niet iedere belanghebbende (werkgever) hoeft daar baat bij te hebben; *goed sectoraal overleg* is wenselijk om hier keuzes in te maken.

Tenslotte is het aannemelijk dat er verschillen ontstaan tussen (beroeps)groepen naar de mate waarin zij mbo-certificaten kunnen halen voor een beroepsspecifieke verdieping of verrijking. Dit hangt samen met verwachte verschillen (naar regio en inhoud) in het *aanbod* van certificaatgerichte opleidingen. Een fundamentele vraag is dan welke variantie hierin acceptabel is, als mbo-certificaten formeel onderdeel zijn van het mbo-stelsel.

Aanbevelingen

Het risico op voortijdige uitval pleit voor een start met een beperkte set certificaten per mbo-opleiding, met evidente waarde voor de arbeidsmarkt, en deze start te voorzien van een gedegen monitoring van de gevolgen van deze maatregel en van het aanbod aan certificaatgerichte opleidingen. Ook de veel grotere organisatorische impact van een uitbreiding van het aantal certificaten per mbo-opleiding op instellingen (zoals de benodigde aanpassing van de onderwijsstructuur en de administratie) pleit voor een start met een beperkte set certificaten en een uitbouw eerst op basis van opgedane ervaringen.

Een mogelijkheid is daarbij wel om in één of meer sectoren waar de negatieve impact naar verwachting relatief gering is, gelijktijdig een pilot te starten met een groter aantal certificaten per mbo-opleiding. Ook zou in combinatie met de beheersmaatregel dat aan jongeren tot een bepaalde leeftijd geen certificaten uitgereikt mogen worden, de pilot verder uitgebreid kunnen worden. Nadeel daarvan is evenwel dat deze beheersmaatregel het niet meer mogelijk maakt om aan 'authentieke' uitvallers (die ook zonder certificaten waren gestopt) certificaten mee te geven. Dit wordt juist gezien als een belangrijk *positief* effect van de maatregel. De komende tijd zou daarom moeten worden benut voor een *herijkte visie* op uitval, rendementen, gefaseerde leerloopbanen en overheidsbekostiging, waarin de uitbreiding van het aantal mbo-certificaten optimaal past.

1 Inleiding en vraagstelling

Om de aantrekkelijkheid van het mbo voor bij-, op- en omscholing te verhogen, wordt het vanaf studiejaar 2016-2017 mogelijk dat volwassenen in het niet-bekostigd onderwijs delen van mbo-opleidingen kunnen volgen die afgesloten worden met een certificaat. Voor mensen die het initieel (beroeps)onderwijs hebben verlaten en de arbeidsmarkt hebben betreden, kan het behalen van een (hoger) mbo-diploma ervoor zorgen dat zij een baan verwerven, behouden of kunnen doorgroeien naar een andere functie. Voor werkenden en werkzoekenden is het volgen van een volledige diplomagerichte mbo-opleiding, ook al zou het om een maatwerktraject gaan, niet altijd binnen bereik. Ook is een mbo-diploma niet altijd nodig om een volgende loopbaantrap te maken.

Met de introductie van door het ministerie van OCW geregistreerde mbo-certificaten (hierna: mbo-certificaten) wordt het aanbod aan mbo-onderwijs verruimd met als doel dat meer volwassenen aan het mbo gaan deelnemen. Het gaat dan om die onderdelen van een mbo-opleiding waarmee de arbeidsmarktpositie wordt versterkt; met beheersing van die onderdelen worden werkenden breder inzetbaar of voldoen zij aan veranderende eisen van het beroep. Voor werkgevers moet duidelijk zijn hoe de met het mbo-certificaat verworven kennis en vaardigheden van het individu zich verhouden tot het mbo-diploma. Ook kan het verwerven van één of meer mbo-certificaten werkenden en werkzoekenden stimuleren om - gefaseerd - de gehele mbo-opleiding te volgen en zo alsnog een (hoger) mbo-diploma te behalen.

Een onderwijstraject gericht op het behalen van een mbo-certificaat komt *niet* in aanmerking voor publieke bekostiging. Het bekostigd onderwijs blijft gericht op het behalen van een mbo-diploma. Bij uitval in het bekostigd onderwijs kan een student wél een certificaat ontvangen, als hij het betreffende onderdeel heeft behaald. Het is immers denkbaar dat een student die uit een bekostigde opleidingstraject uitvalt, al wél de kwalificatie-eisen beheerst van een onderdeel waarvoor een certificaat kan worden uitgereikt.

Hoe de certificaten er exact uit komen te zien en hoeveel er komen, is bij het opstellen van dit rapport nog niet duidelijk. In een nog te verschijnen Regeling zal OCW, na advies van het SBB, aangeven welke delen van mbo-opleidingen tot een certificaat kunnen leiden. Het gaat in eerste instantie om de onderdelen van het mbo waarmee de arbeidsmarktpositie van deelnemers en ook werkenden direct wordt versterkt. De invoering van certificaten gebeurt gefaseerd; in 2016-2017 wordt gestart met het verbinden van certificaten aan een eerste reeks van keuzedelen, daarna volgen andere onderdelen van een kwalificatie.

Vanwege de mogelijke impact van deze maatregel op diverse aspecten in het mbo heeft OCW vooraf een ex-ante beleidsevaluatie uit laten voeren. Doel van deze analyse is de gevolgen van de maatregel op de deelname aan scholing in te schatten en mogelijke ongewenste effecten in beeld te brengen. De vraag is daarbij ook om aan te geven welke maatregelen eventueel de gewenste effecten (meer nascholing, meer diplomering bij werkenden/werkzoekenden) kunnen versterken en welke maatregelen eventuele ongewenste effecten kunnen tegengaan.

De ex-ante beleidsevaluatie (ex ante effectevaluatie) is door ResearchNed in opdracht van OCW uitgevoerd in de eerste helft van 2016. In dit rapport brengen we verslag uit van de resultaten.

1.1 Vraagstelling

De hoofdvraag van dit onderzoek is:

Wat zijn bedoelde effecten en onbedoelde effecten van de mogelijkheid om mbo-certificaten uit te kunnen reiken, zijn aanvullende maatregelen nodig om bedoelde effecten te bereiken en zijn aanvullende (beheers)maatregelen nodig om risico's op eventuele onbedoelde effecten te ondervangen?

Hierbij zijn drie scenario's onderscheiden, waarbij de mate waarin aan onderdelen een certificaat verbonden kan worden, varieert. Daarachter ligt de wens van OCW om na te gaan of bij verschillende aantallen haalbare certificaten de impact ook verschilt. Indien aan een groot deel van een mbo-opleiding certificaten verbonden kunnen worden, kan dit leiden tot andere effecten dan wanneer aan een klein deel van een mbo-opleiding certificaten worden verbonden. Voor een verantwoorde invoering is vooraf zicht nodig op bedoelde en onbedoelde effecten op doelgroepen, onderwijsinstellingen en werkgevers. De opgeleverde inzichten moeten kunnen worden benut voor het nemen van maatregelen om eventuele onbedoelde effecten tegen te gaan.

De drie scenario's zijn:

- Scenario 1: Per mbo-opleiding is er de mogelijkheid om één of enkele certificaten uit te reiken (zo'n 20%, bijvoorbeeld alleen keuzedelen).
- Scenario 2: Per mbo-opleiding is er de mogelijkheid om meerdere certificaten uit te reiken (maximaal 50% van de totale omvang van een mbo-opleiding).
- Scenario 3: Per mbo-opleiding is er de mogelijkheid om voor alle beroepsgerichte onderdelen en keuzedelen certificaten uit te reiken (de mbo-opleiding is volledig opgedeeld in certificaten).

Kanttekening bij deze scenario's is dat *werkenden* en *werkzoekenden* ook in scenario 1 al een bredere keuze hebben dan één of enkele certificaten. Zij kunnen immers kiezen voor certificaten die door verschillende opleidingen worden aangeboden of voor *bovensectorale* (generieke) certificaten zoals een op een keuzedeel 'Ondernemerschap' gebaseerd certificaat. In scenario's 2 en 3 kunnen werkenden en werkzoekenden kiezen uit een nog breder palet aan certificaten, eveneens niet noodzakelijkerwijze verbonden aan één opleiding, en zo een eigen certificatenpakket samenstellen. Voor jonge, initiële mbo-deelnemers is uiteraard wel een specifieke mbo-opleiding de basis.

Ten minste de onderstaande vragen dienden in het onderzoek aan de orde te komen:

(1) *Effecten op gedrag van werkenden/werkzoekenden en werkgevers*

- Leidt de maatregel er toe dat meer werkenden en werkzoekenden een (deel van een) mbo-opleiding volgen? In welk scenario het meest? Zijn er aanvullende maatregelen die dit effect kunnen versterken?
- Leidt de maatregel er toe dat meer werkenden en werkzoekenden een (hoger) mbo-diploma behalen? In welk scenario het meest? Zijn er aanvullende maatregelen denkbaar die dit effect kunnen versterken?
- Deze vragen dienen te worden belicht vanuit het perspectief van:
 - werkenden en werkzoekenden - met opleidingsniveau op mbo-niveau 2 of lager;
 - werkenden en werkzoekenden - met opleidingsniveau op mbo-niveau 3 of mbo-4;
 - werkgevers (individuele bedrijven);
 - georganiseerd bedrijfsleven (waaronder brancheorganisaties).

(2) *Effecten op jongeren in diplomagerichte mbo-opleidingen*

- Welk scenario sluit het beste aan op de doelstelling dat jongeren die na het vmbo rechtstreeks het mbo instromen het mbo afronden met een (zo hoog mogelijk) diploma?
- Wat zijn mogelijke effecten op het gedrag van jongeren wat betreft de instroom in bekostigde diplomagerichte mbo-opleidingen?
- Wat zijn mogelijke effecten op het gedrag van jongeren wat betreft voortijdige uitval uit bekostigde diplomagerichte trajecten?
- Wat zijn mogelijke effecten op het gedrag van werkgevers wat betreft voortijdige uitval van jongeren uit bekostigde diplomagerichte trajecten (bijvoorbeeld 'groenpluk' waarbij werkgevers jongeren die nog in opleiding zijn een baan aanbieden).

(3) *Effecten overheidsfinanciering*

- Uitgangspunt is dat het onderwijs gericht op het behalen van een certificaat niet door OCW wordt bekostigd; alleen diplomagerichte trajecten worden door OCW bekostigd. Zijn er bij de verschillende scenario's effecten te verwachten op de overheidsfinanciering en wat kunnen hiervoor redenen zijn? Vraag is hierbij ook of er voor onderwijsinstelling of werkgever een prikkel zal ontstaan om de overheidsfinanciering, bedoeld voor diplomagerichte trajecten, in te zetten voor certificaatgerichte opleidingen (risico op oneigenlijk gebruik en marktverstoring).
- Deze vragen dienen te worden belicht vanuit het perspectief van:
 - de overheid;
 - bekostigde onderwijsinstellingen;
 - niet-bekostigde onderwijsinstellingen.

(4) *Effecten op keuzes in inrichting onderwijs en examinering*

- In welke scenario's kan de introductie van certificaten ertoe leiden dat onderwijsinstellingen zich min of meer 'verplicht' voelen om diplomagerichte opleidingen te ordenen in onderwijs en examens, gekoppeld aan certificaten?
- Welke voor- en nadelen zijn hierbij te onderscheiden?
- Deze vragen dienen beantwoord te worden vanuit het perspectief van:
 - werkenden en werkzoekenden;
 - jongeren van het initieel mbo-onderwijs en studiekeuzers;
 - werkgevers;
 - bekostigde en niet-bekostigde onderwijsinstellingen.

(5) *Aanbevelingen*

- Welke aanbevelingen zijn er voor aanvullende maatregelen ter versterking van bedoelde effecten of ter beheersing van onbedoelde effecten?
- Betreffen deze maatregelen de criteria voor de selectie van certificaten, of gaat het om andere maatregelen?

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we de onderzoeksvragen weer en beschrijven we de onderzoeks aanpak. Hoofdstuk 3 bevat de resultaten van interviews en enquêtes. Hoofdstuk 4 bevat een overkoepelende analyse/weergave van sterktes en zwaktes, kansen en bedreigingen ('SWOT-analyse'), waarbij de input van een 'SWOT-panel' dat op 6 juni bijeen kwam, is verwerkt. Hoofdstuk 5 bevat de beantwoording van de afzonderlijke onderzoeksvragen, de slotconclusies en aanbevelingen over mogelijke maatregelen. De bijlagen bevatten een lijst met geïnterviewden en de deelnemers aan het panel (bijlage A), de resultaten van de literatuurstudie (bijlage B), de tabellen die uit de online vragenlijstonderzoeken zijn gegenereerd (bijlage C), de gehanteerde interviewprotocollen (bijlage D) en vragenlijsten (bijlage E).

2 Onderzoeksaanpak en verantwoording

2.1 Oriëntatiefase

In de oriëntatiefase van dit onderzoek is gesproken met diverse experts en belanghebbenden (zie bijlage A voor een volledige lijst van geïnterviewden). Tevens is een korte literatuuranalyse uitgevoerd (zie bijlage B voor de resultaten daarvan). De opbrengsten uit deze fase zijn benut bij de ontwikkeling van de online vragenlijsten en de protocollen voor de af te nemen interviews.

2.2 Veldinterviews

Aan de hand van met de opdrachtgever afgestemde protocollen (bijlage D) zijn semigestructureerd interviews gehouden. Gesproken is met drie groepen respondenten: bekostigde mbo-instellingen, niet-bekostigde mbo-instellingen en branche- /werkgeversorganisaties. De opbrengsten van de interviews zijn thematisch geordend in een Excel-bestand en geanalyseerd.

2.3 Enquêtes

In deze ex-ante beleidsevaluatie zijn enquêtes uitgezet bij vier groepen: mbo-deelnemers, werkenden, werkzoekenden en werkgevers. De eerste drie groepen zijn benaderd via een eigen panelbestand van ResearchNed. De werkgevers zijn benaderd via het relatiebestand van SBB. Daarbij is eerst door SBB aan een groep werkgevers gevraagd of zij mee wilden doen aan de enquête. Vervolgens is aan de groep die daarop positief reageerde, de enquête gemaild. Van hen heeft 71 procent de vragenlijst ook ingevuld (tabel 1). De gehanteerde vragenlijsten zijn opgenomen in Bijlage E.

Tabel 1: Responsoverzicht

	Totaal benaderd	Respons (aantal)	Respons (percentage van benaderd)
Panelleden	37.419	3.846	10%
Werkgevers	267	191	71%

De verdeling van de in totaal ruim 4.000 respondenten over de vier groepen was als volgt:

	Frequentie	Percentage
MBO-studenten	1.672	41%
Werkenden	1.481	37%
Werkzoekenden	224	6%
Werkgevers	191	5%
Anders	469	12%
Totaal	4.037	100%

De werkgevers zijn in eerste instantie vooral benaderd in de sectoren Zorg en Welzijn, ICT en techniek. Daarna zijn er ook werkgevers uit andere sectoren toegevoegd. De verdeling over sectoren is als volgt:

	Frequentie	Percentage
Zorg en Welzijn	82	42,9%
Techniek/ICT	51	26,7%
Anders	58	30,4%

2.4 SWOT-panel en klankbordgroep

Als sluitstuk van de ex-ante beleidsevaluatie is op 6 juni een panel belegd waarin de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen (SWOT-analyse) in samenhang zijn besproken. Zie bijlage A voor een lijst van aanwezigen in het panel.

Gedurende het hele onderzoek heeft een klankbordgroep de ex-ante beleidsevaluatie inhoudelijk begeleid en tussen- en conceptrapportages van commentaar voorzien. Zie bijlage A voor de leden van de klankbordgroep.

2.5 Beperkingen ex-ante beleidsevaluatie

Deze ex-ante beleidsevaluatie heeft enkele beperkingen. Ten eerste is het bij een onderzoek van intenties van belang dat er een helder begrip bij respondenten is van wat een mbo-certificaat is. Om meerdere redenen konden respondenten in dit onderzoek een eigen beeld hebben over de concrete uitwerking van een mbo-certificaat. Eigen beelden die respondenten en geïnterviewden hebben, beïnvloeden de onderzoeksresultaten. Achtergrond hiervan is dat het nog niet duidelijk is hoe certificaten er precies gaan uitzien. Het SBB heeft de criteria voor mbo-certificaten ten tijde van het opstellen van dit rapport nog niet vastgesteld; mbo-certificaten kunnen mogelijk van elkaar verschillen qua verdieping, breedte, studielast, niveau en benodigde voorkennis. Bovendien wordt het begrip 'certificaat' in de beroepspraktijk reeds gehanteerd voor een grote diversiteit aan (branche)opleidingen, trainingen en assessments. Respondenten kunnen het beeld van een voor hen bekend certificaat als uitgangspunt nemen bij de beoordeling van mbo-certificaten.

Daarnaast is van belang dat in dit onderzoek logischerwijze geen feitelijk gedrag maar enkel *voorgenomen* gedrag is onderzocht. Intenties behoeven in de praktijk niet steeds tot het verwachte gedrag te leiden.

Door deze beperkingen in het onderzoek, dienen de resultaten met de nodige terughoudendheid geïnterpreteerd te worden. De resultaten geven naar verwachting geen heel precies beeld van de effecten op bijvoorbeeld deelname en uitval. Ze bieden volgens ons wel goed inzicht in de *risico's* die er zijn. Kanttekening daarbij is nog dat die *risico's* in kaart zijn gebracht bij voor het overige *ongewijzigd* beleid. Met aanvullende maatregelen kunnen in de praktijk *risico's* mogelijk verkleind worden en positieve effecten mogelijk vergroot.

3 Effecten in beeld: resultaten veldinterviews en enquêtes

In dit hoofdstuk rapporteren we over de uitkomsten van de ex-ante beleidsevaluatie: de resultaten van de veldinterviews en van de enquêtes. In deze rapportage spitsen we de verslaglegging toe op de volgende hoofdvragen, die in achtereenvolgende paragrafen zijn uitgewerkt:

1. Welke verwachte *deelname* bij volwassenen aan certificaten en complete diplomatrajecten is er?
2. Welke impact is er op de *uitval* uit *initiële* diplomatrajecten (jongeren)?
3. Welke impact is er op de *uitval* uit *postinitiële* diplomatrajecten (volwassenen)?
4. Welke impact is er op de *vormgeving* van mbo-opleidingen?
5. Welk impact is er op de *bekostiging/ overheidsfinanciën*?
6. Welke verwachte marktverschuivingen zijn er (*level playing field*)?

In elke paragraaf hanteren we een vaste volgorde. We beschrijven eerst wat uit de interviews aan inzichten en verwachtingen komt. Waar dat van belang is, beschrijven we aanvullend de resultaten uit de enquêtes. Elke paragraaf eindigt met een korte conclusie.

3.1 Effecten op deelname aan nascholing en diplomatrajecten

3.1.1 Perspectief geïnterviewde opleiders en werkgevers(organisaties)

Vrijwel alle geïnterviewden (bekostigde en niet-bekostigde instellingen, werkgevers- en brancheorganisaties) verwachten - in meerdere of mindere mate - een positief effect op de deelname aan nascholing, doordat een mbo-certificatenaanbod extra belangstelling opwekt bij volwassenen. In de interviews is daarbij wel aangetekend dat ook zonder het label 'mbo-certificaat' de keuzedelen als los, cursorisch aanbod in de markt zijn te zetten. De vraag is dan wat het label 'mbo-certificaat' aan *extra* vraag oplevert. In het algemeen wordt de extra aanzuigende werking van een erkenning als mbo-certificaat gezien; het civiel effect door de overheidserkenning vergroot de status en arbeidsmarktwaarde van een opleidingsonderdeel. Dat effect treedt direct op in scenario 1.

Daarnaast is er op gewezen dat in sommige branches de status en het civiel effect van daar aanwezige brancheopleidingen ook al sterk is. Vraag is dan wat mbo-certificaten die vergelijkbaar zijn met brancheopleidingen in die sectoren daaraan toevoegen. De deelname aan mbo-certificaatopleidingen komt naar verwachting dan deels *in de plaats van* de huidige deelname aan bestaande private nascholing. Bestaand nascholingsaanbod dat verwant is aan een mbo-certificaat, kan dus concurrentie gaan ondervinden, maar brancheopleidingen kunnen ook worden 'omgezet' in, danwel ook een label krijgen als een mbo-certificaat. Deels zal een certificatenaanbod naar verwachting ook *complementair* zijn aan bestaande nascholing, die in veel sectoren sterk functiegebonden is, c.q. direct verbonden is aan het bedienen van een nieuwe machine of het omgaan met nieuwe protocollen.

Belangrijke constatering is dat is opgemerkt dat in branches *zonder een sterke scholingscultuur*, de invoering van mbo-certificaten niet zonder meer een sterke impuls kan hebben. Dat hangt ook af van de medewerking die werkgevers aan nascholing verlenen en van scholingsfaciliteiten op grond van een CAO of een sectoraal scholingsfonds. Zonder aanvullende (sectorale) maatregelen kan er daardoor in de ene branche of sector weinig deelname zijn aan mbo-certificaten en in een andere veel meer.

Er wordt ook een impuls gezien op de deelname aan *diplomatrajecten*, maar anderzijds kan de maatregel, indien op substantiële schaal ingevoerd (scenario 2 en 3) ook potentiële deelnemers doen besluiten een diplomatraject niet af te maken of zich in te schrijven voor alleen een set certificaten. Er is dus een dubbel en tegengesteld effect. Waarbij enerzijds nieuwe doelgroepen kunnen worden aangeboord en waarbij het meegeven van certificaten aan uitvallers uit bekostigde diplomatrajecten

het voor hen makkelijker maakt later het diplomatraject weer op te pakken. Dat stimuleert de deelname aan tweedekansttrajecten; met name bij de niet-bekostigde instellingen is opgemerkt dat de maatregel in scenario's 2 en 3 nieuwe doelgroepen kan interesseren om een diplomatraject te starten. Ook kunnen personen na het volgen van één of enkele certificaten gemotiveerd raken om verder te leren. Het is dan uiteraard nog niet gezegd dat die deelnemers ook allemaal een diplomatraject afmaken, maar het draagt wel bij aan de groeiemarkt die opleiders zien na invoering van de maatregel (ook al in scenario 1). In dit kader is ook opgemerkt dat de huidige schoolverklaring na uitval vaak maar heel beperkt inzichtelijk maakt wat een uitvaller al wel heeft geleerd. Daardoor worden kansen op vrijstellingen in een later weer opgepakt diplomatraject *gemist*. Certificaten voor uitvallers, met name in scenario's 2 en 3, kunnen een maatwerktraject op een later moment beter dan nu faciliteren.

Anderzijds is opgemerkt dat met name in postinitiële trajecten, en dan vooral bij opscholing (bijvoorbeeld van mbo-niveau 3 naar 4), de belangstelling voor de algemene vorming vaak maar zeer beperkt is en vooral uitgaat naar de beroepsgerichte onderdelen. Scenario 2 en vooral 3 geven hiervoor ruimte en leiden dan ook mogelijk tot juist minder belangstelling voor diplomatrajecten. Meermaals zijn in dit kader zorgen geuit ten aanzien van een *ondergraving* (in scenario 2 en 3) van bbl-trajecten voor werkenden.

Aanbod certificaten van opleiders

Zonder een aanbod van certificaten is er geen deelname mogelijk. In dit onderzoek is daarom ook kort nagegaan welk certificatenaanbod en van wie te verwachten is, in de drie scenario's. Biedt de maatregel voor opleiders (nieuwe) marktkansen?

De verwachting is dat *bekostigde* instellingen die al actief zijn met een privaat aanbod de maatregel als een kans zien, met name in scenario 1. Bekostigde instellingen die niet of weinig actief zijn, zullen het naar verwachting (allemaal) minder direct als een impuls zien om nieuwe contractactiviteiten te ontwikkelen. Herhaaldelijk is in de interviews aangegeven dat in commercieel opzicht een contractactiviteit voor een bekostigde instelling vaak weinig aantrekkelijk is en veel administratieve rompslomp meebrengt en dat de concurrentie met private opleiders, die bijvoorbeeld minder te maken hebben met beperkende regels en Cao-bepalingen, lastig is. Ook is er de vrees dat een certificatenaanbod in de private poot vooral kansarmere doelgroepen zal aantrekken en dat de kansrijke deelnemers naar private opleiders gaan. Anders gezegd: de doelgroepen die het afkunnen met online onderwijs en weinig contacturen gaan naar een niet-bekostigde instelling (NBI), de groepen die meer aandacht nodig hebben, gaan naar een ROC. Dat mechanisme verslechtert de business case voor een bekostigde instelling.

Bekostigde instellingen die nu matig actief zijn met contractactiviteiten, kunnen mbo-certificaten wel als een nieuwe kans zien om de private activiteiten een impuls te geven. Bekostigde instellingen die reeds relatief actief zijn met contractactiviteiten, zien naar verwachting eveneens kansen. Een keuzedeel los in de markt zetten, zonder label mbo-certificaat, is echter ook gewoon mogelijk.

Voor alle bekostigde instellingen geldt dat de stap om een keuzedeel als mbo-certificaat aan te bieden (scenario 1), veel kleiner en makkelijker is dan het aanbieden van de overige delen van een beroepsopleiding als certificaat (scenario's 2 en 3). Dat komt doordat keuzedelen reeds als afzonderlijk te volgen en afzonderlijk te toetsen onderdelen worden opgezet. Bij de overige beroepsgerichte delen van een mbo-opleiding is het nog afwachten of binnen de door een instelling zelf gekozen onderwijsstructuur certificaten eenvoudig zijn af te zonderen als afzonderlijk te volgen en te examineren onderdelen van de opleiding. Dat vergt naar verwachting bij instellingen flinke aanpassingen, in scenario's 2 en 3. Hierbij speelt nog mee dat thans de ontwikkeling van keuzedelen op zichzelf genomen nog niet afgerond is en dat de herziening van de kwalificatiestructuur nu veel aandacht vergt. Als die processen zijn afgerond, is er naar verwachting meer certificatenaanbod vanuit ook de bekostigde instellingen mogelijk.

Niet-bekostigde instellingen zien de bekostigde instellingen veelal niet als reële concurrenten bij het nascholingsaanbod. Bij de mogelijkheid van mbo-certificaten zal dat naar hun verwachting niet echt anders zijn. Private opleiders zien zelf wel kansen, met name vanwege de verbeterde marketingmogelijkheden die mbo-certificaten bieden. Een mbo-certificaat biedt extra civiel effect en duidelijkheid voor deelnemers en werkgevers, zodat het aanbod helderder in de markt is te zetten, wat extra belangstelling kan uitlokken. De vraag ernaar zal dan ook met aanbod worden beantwoord. Dat geldt echter niet voor alle NBI's. Sommige NBI's hebben net als veel bekostigde instellingen een sterke focus op diploma's; ook voor deze NBI's geldt dat een los aanbod niet per se bij hun *core business* past, een organisatorische uitdaging biedt en deelnemers kan afleiden van het hoofddoel: een diploma.

Interesse voor een certificatenaanbod is daarnaast te verwachten van *trainingsbureaus* die losse cursussen en trainingen verzorgen, deels met een branche-erkenning. De bureaus die niet in het bezit zijn van een diploma-erkenning voor een mbo-opleiding, mogen in de toekomst ook *geen* onderliggende mbo-certificaten afgeven. Als het aanbod aan mbo-certificaten het aanbod van deze bureaus gaat overlappen, tast dat mogelijk de marktpositie van die bureaus aan, als deelnemers en werkgevers de voorkeur gaan geven aan opleidingen met een civiel effect in de vorm van een mbo-certificaat. In de interviews is meermaals de verwachting geuit dat bureaus in die situatie op zoek zullen gaan naar oplossingen; dat kan zijn dat zij bij OCW een diploma-erkenning aanvragen om zo mbo-certificaten te kunnen verstrekken, of dat zij een verbinding willen aangaan met een instelling die wel een diploma-erkenning bezit. Ook kan verwacht worden dat er aanvragen komen, c.q. een lobby ontstaat om de mogelijkheid te creëren voor enkel de afgifte van mbo-certificaten.

De geïnterviewde *werkgevers-/brancheorganisaties* verwachten dat de niet-bekostigde instellingen zeker op de maatregel zullen inspringen, maar zij zien nadrukkelijk ook voordelen als de maatregel een impuls biedt aan de bekostigde instellingen om een op de arbeidsmarkt vraag aansluitend aanbod in de markt te zetten. Evenwel verwachten geïnterviewden uit de hoek van werkgevers *niet* dat de bekostigde instellingen hier (direct) en masse op zullen inspringen. Per saldo verwacht men - in eerste instantie - een afwachtende en voorzichtige opstelling van de zijde van de bekostigde instellingen.

Omdat in scenario 1 het aanbod aan mbo-certificaten sterk op de keuzedelen leunt, is het relevant om te volgen hoe het aanbod van die keuzedelen zich ontwikkelt (zie kadertekst).

Ontwikkeling keuzedelen

Mbo-instellingen richten zich verschillend en met verschillende intensiteit op keuzedelen. Bij de inhoudelijke opzet van keuzedelen zijn drie hoofdkeuzes mogelijk:

- (1) Een 'minor-invulling' waarbij een deelnemer een deel van een andere mbo-opleiding volgt als keuzedeel. Als zo'n keuzedeel ook los als mbo-certificaat wordt aangeboden aan werkenden, betreft het certificaat dus een deel van de *basisopleiding*.
- (2) Beroepsspecifieke verdieping, waarbij een deelnemer op een bepaald terrein van de beroepsopleiding zich nader specialiseert of bekwaamt. Bijvoorbeeld een speciale lastechniek leert of - bij de opleiding verzorging - leert omgaan met dementerenden. Dit zijn keuzedelen die een 'plus' op de opleiding zijn en daardoor ook interessant kunnen zijn als mbo-certificaat voor werkenden.
- (3) Generieke keuzedelen met een bovensectorale inhoud en die van belang kunnen zijn voor grotere groepen deelnemers en werkenden. Voorbeeld is een keuzedeel Ondernemerschap.

Bij veel instellingen ligt tot nu een nadruk op *bovensectorale* (generieke) keuzedelen. Die zijn onder meer aantrekkelijk, doordat ze voor grotere groepen deelnemers (doelmatig) zijn te organiseren. Wat een instelling exact zal aanbieden, is uiteraard ook een kwestie van marktontwikkeling en de vraag die vanuit werkgevers en volwassenen op gang komt. Door de koppeling van mbo-certificaten aan keuzedelen, is op de kortere termijn sterk bepalend wat de visie van een instelling is op die keuzedelen. Als visies tussen instellingen variëren, zal vooralsnog ook het regionale aanbod aan mbo-certificaten variëren.

Bij het totale certificatenaanbod zijn er per saldo drie aandachtspunten die relevant zijn voor het effect op de deelname aan nascholing:

- De spreiding naar *inhoud* van mbo-certificaten, waarbij de actuele focus bij de keuzedelen op *bovensectorale* thema's van belang is. Bij de beroepsspecifieke verdieping is er hierdoor minder certificatenaanbod (op korte termijn) te verwachten.
- De spreiding naar *regio* van het aanbod; naar verwachting zullen niet alle (bekostigde en niet-bekostigde) mbo-instellingen even actief zijn met contractactiviteiten gericht op mbo-certificaten.
- De spreiding naar *opleiding* en *beroep*; omdat het aanbod van mbo-certificaten mede of vooral zal komen van NBI's, is het van belang dat het niet-bekostigde opleidingsaanbod niet in gelijke mate dekkend is voor alle beroepen en sectoren.

Door deze verschillen ontstaan er naar verwachting verschillen tussen (beroeps)groepen naar de mate waarin zij mbo-certificaten kunnen halen voor een beroepsspecifieke verdieping of verrijking. Een fundamentele vraag is dan welke variantie hierin acceptabel is, als mbo-certificaten formeel onderdeel zijn van het mbo-stelsel. Een goede monitoring van de ontwikkeling van het aanbod is wenselijk om zicht te krijgen op de ontwikkeling van het aanbod aan mbo-certificaten voor volwassene en daaraan gerelateerd de deelname.

3.1.2 Belangstelling bij werkenden

Impuls op belangstelling bij werkenden voor nascholing

Uit de bevraging van werkenden blijkt eveneens dat de invoering van mbo-certificaten de nascholingszin bij hen stimuleert. Allereerst blijkt uit de enquête een behoorlijke *bestaande* scholingszin, dus nog zonder de mogelijkheid van certificaatgerichte opleidingen. Van de bevroegde werkenden wil 57 procent (*zeer*) *waarschijnlijk* scholing gaan volgen en 30 procent wil mogelijk nascholing volgen. Twaalf procent noemt de mogelijkheid van nascholing (*zeer*) onwaarschijnlijk.

Deze resultaten zijn in de navolgende tabellen gekoppeld aan de drie scenario's. In scenario 1 zien we bij de respondenten een duidelijke verschuiving richting de mogelijkheid dat certificaten worden gevolgd (tabel 2).¹ In de groep die aanvankelijk aangeeft (de *nulconditie*) scholing onwaarschijnlijk of hooguit voor mogelijk te houden, is een stevige verschuiving zichtbaar naar waarschijnlijk of zeker wel deelname aan certificaten. Bijvoorbeeld: van de groep respondenten die aanvankelijk zegt 'mogelijk' nascholing te willen volgen, antwoordt 19,5 procent na voorlegging van scenario 1 zeker een certificaat te willen doen. Anderzijds is bij de groep die aanvankelijk zeker of waarschijnlijk nascholing zou volgen zichtbaar dat een klein deel van hen geen belangstelling heeft voor mbo-certificaten. Dat is op zich niet vreemd; zij kunnen heel goed *andere* vormen van nascholing voor ogen hebben.

Tabel 2: Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Werkenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	12,8%	9,0%	24,1%	41,4%	12,8%
Mogelijk	4,8%	4,5%	24,9%	46,3%	19,5%
Waarschijnlijk	4,0%	7,1%	10,2%	42,4%	36,4%

1 In de navolgende tabellen staan in de eerste kolom steeds de groepen weergegeven naar antwoord op de 'nulvraag' (zonder het bestaan van mbo-certificaten), in dit geval de vraag 'bent u van plan nascholing te volgen. In de vijf volgende kolommen staan de antwoorden per aldus onderscheiden deelgroep weergegeven, per voorgelegd scenario.

De resultaten bij de mogelijkheid van certificaten voor de *helft* van de beroepsgerichte delen van de opleiding (scenario 2) tonen ten opzichte van scenario 1 weinig veranderingen (tabel 3).

Tabel 3: Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Werkenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	13,5%	9,8%	23,3%	41,4%	12,0%
Mogelijk	4,5%	4,5%	25,0%	45,2%	20,8%
Waarschijnlijk	3,8%	7,1%	10,9%	44,5%	33,8%

Ook scenario 3 (tabel 4) voegt geen duidelijke extra belangstelling bij werkenden voor nascholing toe. Mogelijk vinden werkenden vooral het aanbod in scenario 1 interessant en wekken de delen van de basisopleidingen weinig extra belangstelling voor nascholing op, of zien zij het verschil tussen de scenario's onvoldoende.

Tabel 4: Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Werkenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	12,8%	9,0%	27,1%	38,3%	12,8%
Mogelijk	3,8%	4,5%	25,2%	43,1%	23,3%
Waarschijnlijk	4,0%	5,3%	11,3%	41,8%	37,6%

Bij werkenden ook meer belangstelling voor een complete mbo-opleiding

Van de werkenden in de enquête geeft aanvankelijk - zonder de mogelijkheid van certificaten - ongeveer 17 procent aan het (zeer) waarschijnlijk te achten een volledige mbo-opleiding te volgen. Ongeveer 62 procent vindt dit (zeer) onwaarschijnlijk. In de tabellen hierna is deze aanvangssituatie gekoppeld aan de belangstelling voor een mbo-opleiding na invoering van certificaten.

In scenario 1 zien we een verschuiving naar belangstelling voor een mbo-opleiding bij de groepen die aanvankelijk scholing onwaarschijnlijk of hooguit voor mogelijk hielden (Tabel 5). Het effect is veel minder groot, vooral bij de groep die scholing onwaarschijnlijk vindt, dan bij de belangstelling voor nascholing, maar dat lijkt logisch omdat de stap naar het volgen van een complete opleiding groter is dan die naar het halen van een certificaat.

Tabel 5: Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Werkenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	23,9%	36,0%	24,1%	9,8%	6,2%
Mogelijk	2,4%	9,3%	40,0%	32,2%	16,1%
Waarschijnlijk	2,2%	9,4%	14,4%	30,4%	43,6%

In scenario 2 zien we - net als bij de belangstelling voor nascholing - dat een groter aandeel certificaten niet veel toevoegt aan extra belangstelling (tabel 6). Anderzijds zien we bij de groep die aanvankelijk (zeer) waarschijnlijk een mbo-opleiding wil volgen, ten opzichte van scenario 1 een lichte *afname* van de belangstelling voor een opleiding.

Tabel 6: Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Werkenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	22,5%	34,8%	24,1%	13,1%	5,6%
Mogelijk	4,4%	9,3%	39,0%	31,2%	16,1%
Waarschijnlijk	1,1%	11,1%	21,7%	27,2%	38,9%

In scenario 3 treden er geen opvallende verschuivingen meer op (tabel 7). Per saldo blijkt uit de enquête dat certificaten het volgen van een opleiding voor groepen werkenden interessanter maakt, maar dat er ook een tegengesteld effect zichtbaar is; een deel gaat mogelijk juist twifelen aan de eigen opleidingsplannen bij de mogelijkheid van certificaten. Reden daarvoor kan zijn dat deze groep in scenario's 2 en 3 een set certificaten aantrekkelijker vindt dan een complete mbo-opleiding.

Tabel 7: Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Werkenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	21,3%	31,9%	25,4%	14,1%	7,4%
Mogelijk	4,4%	11,7%	34,6%	33,7%	15,6%
Waarschijnlijk	2,2%	9,9%	18,2%	30,4%	39,2%

Belang van mbo-certificaten voor werkenden

Aan werkenden zijn stellingen voorgelegd over het belang van certificaten (tabel 8). Daaruit blijkt onder meer dat als de werkgever het betaalt, 72 procent van de werkenden een mbo-certificaat zou willen behalen; 40 procent is ook bereid zelf te investeren, maar 44 procent meldt dat het niet zelf hoeven betalen voor scholing een belangrijke voorwaarde is. Slechts 37 procent meldt dat de werkgever het volgen van een opleiding stimuleert, terwijl maar ongeveer een kwart van de bevroegden weinig interesse heeft voor een mbo-opleiding. Een meer stimulerende en faciliterende houding van de werkgever, in combinatie met mbo-certificaten, kan dus nascholing een extra impuls geven. Het effect van mbo-certificaten op het salaris en op de kans op ander werk, wordt door werkenden ongeveer even hoog ingeschat als bij een compleet mbo-diploma.

Tabel 8: Stellingen werkenden, percentage (zeer) mee eens

Ik heb weinig interesse in het volgen van een mbo-opleiding	24
Ik volg nascholing omdat ik iets wil leren waar ik wat aan heb	50
Ik volg alleen scholing als ik de kosten hiervan niet zelf hoeft te betalen	44
Door het behalen van extra mbo-certificaten verwacht ik meer te gaan verdienen	51
Door het behalen van een nieuw mbo-diploma verwacht ik meer te gaan verdienen	54
Door het behalen van officiële mbo-certificaten heb ik meer kans op ander werk	69
Door het behalen van een compleet mbo-diploma heb ik meer kans op ander werk	72
Een zo hoog mogelijk diploma is belangrijk voor mijn loopbaan	59
Mijn werkgever stimuleert mij om verder te leren	54
Mijn werkgever stimuleert mij om een complete opleiding te volgen	37
Ik krijg van mijn werkgever ondersteuning om verder te leren	57
Als mijn werkgever het betaalt, zou ik mbo-certificaten willen behalen	72
Ik ben bereid een deel van de kosten voor mbo-certificaten zelf te betalen	40
Ik heb interesse in een volledig (mbo-)diploma, niet in delen van een opleiding	24

3.1.3 Belangstelling bij werkzoekenden

Ook bij werkzoekenden meer belangstelling voor nascholing na mbo-certificaten

Vergelijkbare vragen als bij werkenden zijn voorgelegd aan *werkzoekenden*. Bij de bevroegde werkzoekenden heeft aanvankelijk (dus zonder de mogelijkheid van certificaten) ongeveer een derde deel *weinig of geen* belangstelling voor nascholing, eveneens een derde deel *mogelijk* belangstelling en nog eens een derde deel heeft *wel* belangstelling voor nascholing. Deze groepen zijn in de navolgende tabellen weer gekoppeld aan de belangstelling voor nascholing in de drie scenario's.

In scenario 1 (tabel 9) is ook bij werkzoekenden na invoering van de maatregel een stevige verschuiving zichtbaar naar meer belangstelling voor certificaten bij de groepen die aanvankelijk scholing voor onwaarschijnlijk of hooguit mogelijk hielden.

Tabel 9: Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Werkzoekenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	4,9%	1,6%	23,0%	36,1%	34,4%
Mogelijk		4,6%	20,0%	33,8%	41,5%
Waarschijnlijk	3,4%	1,7%	15,3%	37,3%	42,4%

In scenario 2 is zichtbaar dat dit niet leidt tot grote veranderingen (tabel 10).

Tabel 10: Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Werkzoekenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	3,3%	6,6%	21,3%	32,8%	36,1%
Mogelijk	1,6%	3,1%	23,4%	35,9%	35,9%
Waarschijnlijk	3,4%	1,7%	15,3%	32,2%	47,5%

Ook in scenario 3 zijn er geen grote veranderingen; de impuls op de belangstelling bij werkzoekenden voor certificaten blijft duidelijk (tabel 11).

Tabel 11: Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Werkzoekenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	3,3%	8,3%	23,3%	30,0%	35,0%
Mogelijk		3,1%	26,6%	32,8%	37,5%
Waarschijnlijk	3,5%		19,3%	26,3%	50,9%

Belangstelling werkzoekenden voor een complete opleiding stijgt ook

Ook aan werkzoekenden is gevraagd naar de belangstelling voor een *complete* mbo-opleiding. In scenario 1 (tabel 12) is te zien dat certificaten de belangstelling voor een mbo-opleiding bij groepen werkzoekenden vergroten; er is een verschuiving in de tabel naar rechts voor degenen met aanvankelijk hooguit mogelijk belangstelling voor een mbo-opleiding. In vergelijking tot de belangstelling voor nascholing is de impuls bij degenen die een opleiding aanvankelijk onwaarschijnlijk vinden veel beperkter; de impuls zit vooral bij de groep die van 'mogelijk' naar 'waarschijnlijk/zeker' schuift.

Tabel 12: Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Werkzoekenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	25,3%	28,6%	26,4%	13,2%	6,6%
Mogelijk		5,6%	42,6%	33,3%	18,5%
Waarschijnlijk		5,1%	20,5%	35,9%	38,5%

In scenario 2 verschuift er niet veel bij de groepen werkzoekenden die aanvankelijk hooguit mogelijk interesse in een opleiding hebben (tabel 13).

Tabel 13: Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Werkzoekenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	24,2%	28,6%	30,8%	6,6%	9,9%
Mogelijk	1,9%	5,6%	37,0%	37,0%	18,5%
Waarschijnlijk	2,6%	5,1%	28,2%	23,1%	41,0%

En ook in scenario 3 zien we nog maar beperkt verschuivingen bij de groepen met aanvankelijk weinig tot geen belangstelling voor een diplomatraject, ten opzichte van scenario 1 en 2 (tabel 14).

Tabel 14: Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Werkzoekenden.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Onwaarschijnlijk	20,9%	30,8%	26,4%	12,1%	9,9%
Mogelijk	1,9%	5,6%	38,9%	33,3%	20,4%
Waarschijnlijk		7,7%	23,1%	23,1%	46,2%

In de drie bovenstaande tabellen is - net als bij de werkenden - zichtbaar dat voor werkzoekenden met aanvankelijk een (sterke) opleidingswens, er ook een verschuiving naar links is te zien; de motivatie voor een complete opleiding neemt blijkbaar af bij de groep met aanvankelijk een opleidingswens, mogelijk doordat een set certificaten interessanter wordt dan een compleet mbo-diploma. Bij werkzoekenden lijkt dit tegengestelde effect wel minder dan bij werkenden op te treden. Dat zou mogelijk kunnen worden verklaard doordat werkenden meer dan werkzoekenden tijdgebrek ervaren en bovendien druk ervaren van de werkgever om een traject kort te houden en dat werkenden daardoor meer ontvankelijk zijn voor de mogelijkheid van een korter traject.

Belang dat werkzoekenden aan nascholing hechten

Ook aan werkzoekenden is een aantal stellingen voorgelegd (tabel 15). Daaruit blijkt onder meer dat net als bij werkenden bijna *driekwart* een mbo-certificaat zou willen behalen, als (in dit geval) de uitkerende instantie het zou betalen. Tegelijkertijd vindt minder dan een kwart van de werkzoekenden dat de uitkerende instantie hen stimuleert om verder te leren of een opleiding te volgen. Ongeveer twee derde deel van de bevroegde werkzoekenden ziet het belang van scholing voor de eigen baankans en loopbaan. Deze resultaten suggereren dat een stimulerende houding van de uitkerende instelling, in combinatie met mbo-certificaten, de scholing van werkzoekenden een *extra* impuls kan geven.

Tabel 15: Stellingen werkzoekenden belang certificaten, percentage (zeer) mee eens

Ik heb weinig interesse in het volgen van een mbo-opleiding	21
Ik volg een opleiding omdat ik iets wil leren waar ik wat aan heb	47
Ik volg alleen scholing als ik de kosten hiervan niet zelf hoeft te betalen	49
Door het behalen van mbo-certificaten heb ik meer kans op een baan	63
Door het behalen van een compleet mbo-diploma, heb ik meer kans op een baan	64
Door het volgen van (losse) trainingen en cursussen, heb ik meer kans op een baan	65
Een zo hoog mogelijk diploma is belangrijk voor mijn loopbaan en kans op werk	65
Mijn uitkeringsinstantie stimuleert mij om verder te leren	24
Mijn uitkeringsinstantie stimuleert mij om een opleiding te volgen	23
Als mijn uitkeringsinstantie het betaalt, zou ik mbo-certificaten willen behalen	73
Ik ben bereid om een deel van de kosten voor mbo-certificaten zelf te betalen	40
Ik heb interesse in een volledig mbo-diploma, niet in delen van een mbo-opleiding	29

3.1.4 Individuele werkgevers over impuls van mbo-certificaten op deelname

Bij de bevroegde werkgevers blijkt ten eerste dat zij in zeer grote meerderheid scholing in hun bedrijf belangrijk vinden (tabel 16).

Tabel 16: Belang dat werkgevers hechten aan scholing in hun bedrijf

	Frequentie	Percentage
Onbelangrijk	7	4%
Neutraal	12	6%
Belangrijk	172	90%

Evenwel blijkt ook dat de meerderheid van de bevroegde werkgevers aangeeft hooguit soms aan scholing van hun werknemers te doen. Een derde deel meldt (zeer) vaak aan scholing te doen. Net als bij de werkenden en werkzoekenden is bij de werkgevers bekeken hoe zij reageren op de drie scenario's. Daarbij is de startpositie of werkgevers thans (bijna) nooit versus soms/vaak aan scholing doen. Interessant is dan vooral hoe de groep werkgevers reageert die nu - zonder de maatregel - (bijna) nooit aan scholing doet en of zij in de drie verschillende scenario's nascholing zouden stimuleren.

In scenario 1 is al direct zichtbaar dat de groep werkgevers die niet of hooguit soms aan scholing doet, na de maatregel wel deelname aan mbo-certificaten zou willen stimuleren (tabel 17). Bijna 60 procent zou dat (zeer) sterk willen stimuleren en nog eens ruim 20 procent redelijk. Er is ook een groep werkgevers die vaak aan scholing doet en niettemin deelname aan mbo-certificaten weinig zou stimuleren. Dat hoeft geen tegenstelling te zijn; het kan goed zijn dat mbo-certificaten niet passen bij de scholingsbehoefte in die bedrijven.

Tabel 17: Stimulering deelname mbo-certificaten door werkgevers in scenario 1

Nulconditie	Helemaal niet	Weinig	Redelijk	Sterk	Zeer sterk
Bijna (nooit)/soms scholing	6,3%	13,5%	22,2%	42,9%	15,1%
(Zeer) vaak scholing		12,3%	18,5%	53,8%	15,4%

In scenario 2 (circa de helft van de mbo-opleiding bestaat uit certificaten) is zichtbaar dat per saldo de groep die verschuift naar redelijk tot zeer sterk stimuleren even groot blijft, maar er wel ten opzichte van scenario 1 een verschuiving terug is van sterk naar 'redelijk stimuleren' (tabel 18).

tabel 18).

Tabel 18: Stimulering deelname mbo-certificaten door werkgevers in scenario 2

Nulconditie	Helemaal niet	Weinig	Redelijk	Sterk	Zeer sterk
Bijna (nooit)/soms scholing	5,6%	15,9%	30,2%	34,1%	14,3%
(Zeer) vaak scholing	1,5%	10,8%	24,6%	50,8%	12,3%

In scenario 3 (voor alle beroepsgerichte onderdelen zijn certificaten haalbaar) verandert er weinig meer (tabel 19). De patronen in scenario 1, 2 en 3 zijn verklaarbaar doordat de belangstelling bij werkgever vooral uitgaat naar de certificaten in scenario 1 en minder (bij nascholing) naar delen van de basisberoepsopleiding.

Tabel 19: Stimulering deelname mbo-certificaten door werkgevers in scenario 3

Nulconditie	Helemaal niet	Weinig	Redelijk	Sterk	Zeer sterk
Bijna (nooit)/soms scholing	4,8%	15,9%	25,4%	36,5%	17,5%
(Zeer) vaak scholing	3,1%	10,8%	16,9%	41,5%	27,7%

Stimulering door werkgevers van deelname aan complete mbo-opleidingen

In de navolgende tabellen is de stimulering door werkgevers van de deelname aan *complete* mbo-opleidingen in kaart gebracht, onder impuls van de drie scenario's. Opnieuw is dat afgezet tegen de uitgangssituatie in welke mate werkgevers aan scholing doen.

In scenario 1 is zichtbaar dat bij de groep werkgevers die (bijna) nooit of hooguit soms aan scholing doen, een grote meerderheid de deelname aan complete mbo-opleidingen zou stimuleren. Opvallend is dat de groep werkgevers die dat (zeer) sterk zou willen stimuleren, groter is dan bij de stimulering van de deelname aan afzonderlijke certificaten (tabel 20). Blijkbaar vinden veel van de bevroegde werkgevers het volgen van een complete mbo-opleiding, mits dat via certificaten kan, vaak aantrekkelijk voor hun werknemers.

Tabel 20: Stimulering door werkgever van deelname aan een mbo-opleiding in scenario 1.

Nulconditie	Helemaal niet	Weinig	Redelijk	Sterk	Zeer sterk
Bijna (nooit)/soms scholing	4,0%	5,6%	15,9%	39,7%	34,9%
(Zeer) vaak scholing			21,5%	46,2%	32,3%

Scenario 2 toont andermaal weinig veranderingen ten opzichte van scenario 2 (tabel 21).

Tabel 21: Stimulering door werkgever van deelname aan een mbo-opleiding in scenario 2.

Nulconditie	Helemaal niet	Weinig	Redelijk	Sterk	Zeer sterk
Bijna (nooit)/soms scholing	3,2%	7,1%	15,1%	37,3%	37,3%
(Zeer) vaak scholing		1,5%	21,5%	41,5%	35,4%

In scenario 3 is de groep die deelname aan een compleet diplomatraject zou stimuleren, het grootst (tabel 22). De conclusie kan zijn dat een grote meerderheid van de bevroegde werkgevers de deelname aan een diplomatraject (zeer) sterk zou stimuleren, als dat via mbo-certificaten is te volgen.

Tabel 22: Stimulering door werkgever van deelname aan een mbo-opleiding in scenario 3.

Nulconditie	Helemaal niet	Weinig	Redelijk	Sterk	Zeer sterk
Bijna (nooit)/soms scholing	3,2%	7,1%	11,9%	39,7%	38,1%
(Zeer) vaak scholing	1,5%	1,5%	16,9%	36,9%	43,1%

Belang dat werkgevers toekennen aan mbo-certificaten

Aan werkgevers is een aantal stellingen over mbo-certificaten voorgelegd (tabel 23). Daaruit blijkt dat vrijwel iedere bevroegde werkgever vindt dat mbo-certificaten wat toevoegen aan het bestaande scholingsaanbod; slechts negen procent is het daar niet (zeer) mee eens. Ook vindt ruim twee derde deel het belangrijk dat werknemers gefaseerd een mbo-diploma kunnen halen en vindt 88 procent het belangrijk dat een opleiding voor werknemers wordt afgerond met een door de overheid erkend certificaat. Ook vindt 82 procent het belangrijk dat werknemers basisvaardigheden als taal en rekenen beheersen.

Deze resultaten, net als de voorgaande tabellen, illustreren dat werkgevers (zeer) positief staan tegenover de invoering van mbo-certificaten en dat zij de maatregel, zoals één van de geïnterviewden het uitdrukte, ‘gaan omarmen’. Anderzijds is maar een kwart van de bevraagde werkgevers bereid de kosten van een mbo-certificaat te betalen voor een werknemer. Voorts is bijna de helft het eens met de stelling dat als werknemers certificaten kunnen halen, werknemers minder vaak een compleet mbo-diploma zullen behalen.

Tabel 23: Stellingen werkgevers, percentage (zeer) mee eens

Het maakt niet uit of bijscholing een mbo-certificaat oplevert, als de inhoud maar voldoet aan de behoefte van mijn bedrijf	25
Ik vind het belangrijk dat mijn werknemers door certificaten - in fases - een mbo-diploma kunnen halen	69
Als werknemers voor delen van mbo-opleidingen certificaten kunnen halen, dan zullen minder van hen een compleet mbo-diploma behalen	48
Bij gelijkwaardige inhoud en kosten zou ik werknemers eerder een door de overheid erkend mbo-certificaat laten behalen dan een niet erkende, private opleiding	65
Ik ben bereid de kosten van een mbo-certificaat voor mijn werknemers te betalen	25
Bij de kosten voor bijscholing zijn de verletkosten de grootste kostenpost	45
Ik vind het belangrijk dat een opleiding voor werknemers wordt afgerond met een door de overheid erkend certificaat	88
Ik vind het belangrijk dat werknemers niet alleen de beroepsvaardigheden goed beheersen, maar ook basisvaardigheden als taal en rekenen	82
Mbo-certificaten voegen weinig toe aan het al bestaande bijscholingsaanbod	9

De verwachting dat mbo-certificaten wat toevoegen aan het bestaande nascholingsaanbod wordt ondersteund door de soms matige tevredenheid bij werkgevers over het bestaande nascholingsaanbod. Variërend per sector is ongeveer de helft van de werkgevers (zeer) tevreden over het huidige nascholingsaanbod (tabel 24), in deze enquête het vaakst in zorg en welzijn.

Tabel 24: Tevredenheid scholingsaanbod per sector, werkgevers, percentages

	Zorg en welzijn	Techniek/ICT	Anders
Zeer ontevreden	2		2
Ontevreden	6	10	9
Neutraal	29	41	48
Tevreden	52	49	38
Zeer tevreden	10		3

3.1.5 Conclusies effect op deelname nascholing en diplomatrajecten

Het beeld uit de enquêtes ondersteunt de waarneming in de interviews dat de maatregel een duidelijke impuls op de nascholingszin heeft. De eerste stap naar een beperkt certificatenaanbod dat nauw aansluit op beroepseisen levert de belangrijkste impuls op; verdere stappen met een uitbreiding naar meer of alle beroepsgerichte onderdelen van een mbo-opleiding leveren - blijkens de resultaten - sterk afnemende winst op. Dat hangt waarschijnlijk samen met het feit dat de meeste volwassenen vooral belangstelling hebben voor specifieke nascholing en minder voor (onderdelen van) een complete opleiding. Voorts mag worden verwacht dat de impuls die zal uitgaan van de belangstelling voor nascholing per sector zal verschillen, zonder aanvullende maatregelen en faciliteiten in sectoren met een beperkte scholingscultuur. Wel staan werkgevers in het algemeen (heel) positief tegenover de maatregel en kan de maatregel een impuls geven aan de stimulering van nascholing in bedrijven. Tegelijkertijd blijkt uit de enquêtes dat de (financiële) steun van werkgevers en uitkeringsinstanties in de perceptie van werkenden en werkzoekenden niet optimaal is; meer steun in combinatie met mbo-certificaten kan de nascholing een extra impuls geven.

Er is in de enquêteresultaten ook een impuls zichtbaar op de belangstelling voor een *complete* mbo-opleiding bij groepen die aanvankelijk weinig of geen belangstelling daarvoor hadden. Daar staat tegenover dat er ook een effect is op de groep die juist wel ambities heeft een complete mbo-opleiding te volgen en na de maatregel mogelijk het alternatief van een set certificaten interessanter gaat vinden. De ondergraving van bbl-trajecten in scenario's 2 en 3 is daarbij als een belangrijke zorg ingebracht. Bij de werkgevers valt op dat zij deelname aan een mbo-diplomatraject in grote meerderheid sterk willen stimuleren als dat via de weg van certificaten kan lopen. Evenwel is maar een minderheid bereid (alle) kosten daarvan te vergoeden.

Alle geïnterviewden bij instellingen en werkgeversorganisaties onderkennen de extra aantrekkingskracht die van mbo-certificaten uitgaat. Van de meeste NBI's is zeker een aanbod van certificaatgerichte opleidingen te verwachten. De sterk diplomagerichte NBI's en de bekostigde instellingen zullen naar verwachting *gemiddeld gezien* terughoudender opereren. De drempels die veel bekostigde instellingen nu zien bij een contractactiviteit (zoals het moeten scheiden van de publieke en private activiteiten en de organisatorische en logistieke vraagstukken), zijn immers met de invoering van mbo-certificaten niet weg. Voor deze groep diplomagerichte instellingen is in scenario 1 een aanbod vanuit de hoek van de keuzedelen wel al te verwachten, maar- zeker op korte termijn - niet of veel minder vanuit de beroepsgerichte onderdelen (scenario 2/3). Aannemelijk is wel dat er op termijn een sterkere impuls van de maatregel uitgaat op ook de bekostigde instellingen, als de herziening van de kwalificatiestructuur is afgerond.

Van belang is ten slotte dat, vanwege verschillen (naar regio en inhoud) in het *aanbod* van certificaatgerichte opleidingen, er verschillen kunnen ontstaan naar de mate waarin (beroeps)groepen mbo-certificaten kunnen halen voor een beroepsspecifieke verdieping of verrijking. Een goede monitoring van de ontwikkeling van het aanbod is wenselijk om zicht te krijgen op de ontwikkeling van het aanbod aan mbo-certificaten voor volwassene en daaraan gerelateerd de deelname.

3.2 Uitval uit diplomatrajecten

De maatregel voorziet er in dat bekostigde opleidingen na uitval aan uitvallers ook mbo-certificaten mee kunnen geven. Dit zou extra ongediplomeerde uitval kunnen uitlokken. Ook bij postinitiële, diplomatrajecten is uitval mogelijk, als deelnemers certificaten kunnen halen. Deze paragraaf beschrijft welke effecten verwacht kunnen worden.

3.2.1 Perspectief geïnterviewde opleiders en werkgevers(organisaties)

Geïnterviewden zien veelal weinig effect op uitval bij jongeren

Slechts een kleine minderheid van de geïnterviewden verwacht dat de maatregel de ongediplomeerde uitval bij jongeren inderdaad op ongewenste wijze zal vergroten. In scenario 1 zien zij geen risico's. Een meerderheid van de geïnterviewden verwacht ook bij een groter aantal haalbare certificaten hooguit een beperkt effect op uitval. Men verwacht dat het diplomastreven bij deelnemers voldoende sterk is om weerstand te bieden aan de mogelijkheid van voortijdig stoppen met certificaten. Tevens benoemt deze groep geïnterviewden nadrukkelijk ook de voordelen van de maatregel: aan uitvallers kunnen certificaten meegegeven worden, waarmee ze in elk geval iets in handen hebben en waardoor de kans dat ze later de opleiding weer oppakken, groeit. Ook bieden certificaten extra mogelijkheden voor groepen die zich wel de praktische vaardigheden kunnen eigen maken, maar veel problemen hebben met de algemeen vormende vakken. Ook bij een beperkte stijging van de uitval zou het voordeel van het kunnen meegeven van certificaten in die visie nog opwegen tegen het nadeel van hogere uitval. Deze groep geïnterviewden pleit ook veelal voor een *andere visie* op uitval, rendementen en leerloopbanen.

Opmerkelijk is te noemen dat ook bij de geïnterviewde *bekostigde* mbo-instellingen er merendeels geen grote zorgen bleken over de impuls op uitval bij jonge deelnemers, ook niet in scenario's 2 en 3. De eisen die de *studiefinanciering* stelt aan het voltooien van een opleiding worden daarbij ook gezien als een stok achter de deur. Ook bij die bekostigde instellingen ziet men de voordelen dat uitvallers toch wat in handen hebben. Bij één van de geïnterviewde ROC's is wel sterk benadrukt dat in hun ervaring jonge deelnemers niet meer doen dan strikt noodzakelijk is en dat veel deelnemers daardoor direct onderdelen, zoals de algemene vorming, zullen willen schrappen als die niet meer strikt nodig zijn. Bij dat ROC voorziet men dan ook grote risico's van de maatregel voor de ongediplomeerde uitval, in scenario's 2 en 3.

Verwijzing naar vroegere deelkwalificaties

In de interviews is meermaals verwezen naar vroegere ervaringen met certificaten in het mbo; tot circa tien jaar terug konden deelnemers zich inschrijven voor deelkwalificaties en daarvoor certificaten halen. In de interviews is meermaals gesteld dat toen er ook geen effect was op uitval. Niettemin is deze 'bewijslast uit het verleden' niet meegewogen in de huidige ex-ante beleidsevaluatie, omdat de periode tot 2007 om meerdere redenen lastig vergelijkbaar is met nu. Onder meer was destijds de ongediplomeerde uitval in het mbo een stuk hoger dan nu, terwijl die uitval anderzijds toen nog niet als een hoofdprobleem in het mbo werd onderkend en er ook geen gericht beleid op was ontwikkeld. Thans wordt voortijdige uitval als een kernpunt beschouwd in het mbo en is de ongediplomeerde uitval ook sterk teruggedrongen, zodat een stijging van die uitval zwaarder weegt en anders moet worden geïnterpreteerd.

Verwachte groenpluk en belang dat werkgevers hechten aan algemene vorming

Een evaluatievraag betreft daarbij ook de effecten op het gedrag van werkgevers wat betreft voortijdig uitval van jongeren uit bekostigde diplomagerichte trajecten, bijvoorbeeld 'groenpluk' waarbij werkgevers aan jongeren die nog in opleiding zijn een baan aanbieden. Geïnterviewden verwachten dat mogelijk groenpluk kan toenemen, als er certificaten haalbaar zijn. De sterkte van het effect wordt wisselend beoordeeld en ook wisselend naar gelang de branche/sector en het type werkgever (groot of klein). Per saldo wordt het verwachte effect als *laag* ingeschat. Dat komt mede doordat in branches waar van oudsher veel ongediplomeerden worden aangenomen, het bestaan van certificaten eigenlijk weinig uitmaakt. Waar er al bereidheid bij een werkgever is om een ongediplomeerde aan te nemen, zal dat niet sterker zijn als de beoogde werknemer over certificaten beschikt. Het effect zou kunnen ontstaan bij werkgevers die eerst alleen gediplomeerden aannemen en daarna ook personen met certificaten. De bbl-leerlingen zijn daarbij ook genoemd als risico, maar anderzijds is gesteld dat die toch al in dienst zijn en dus groenpluk niet nodig is.

Een flink deel van de werkgevers meldt soms tot heel vaak aan groenpluk te doen, wat vaker in de BBL dan in de BOL (tabel 25). Uit de *enquête* onder werkgevers blijkt tegelijkertijd dat de meeste bevroegde werkgevers (circa 90%) het belangrijk vinden dat na een eventuele groenpluk, betrokkenen toch hun opleiding afronden.

Tabel 25: Mate waarin werkgevers aan groenpluk doen, BOL versus BBL, percentages.

	BOL	BBL
Nooit	38	33
Nauwelijks	24	18
Soms	25	33
Vaak	9	11
Heel vaak	5	6

Uitval uit postinitiële trajecten

In een voorgaande paragraaf is geconcludeerd dat in het algemeen de maatregel nieuwe doelgroepen naar diplomatrajecten kan trekken, maar ook - in scenario's 2 en 3 - deelnemers met een bestaande diplomawens er toe kan brengen genoeg te nemen met een set certificaten. Er is dus zowel een aanzuigende werking op deelname als een effect op minder aanmeldingen.

De groep werkenden/volwassenen die momenteel een complete mbo-opleiding doet, is divers samengesteld. Belangrijke groepen zijn enerzijds relatief jonge deelnemers (rond de 25 jaar) die een mbo-opleiding doen na een mislukte, afgebroken of niet op het eigen, gewenste niveau afgeronde initiële opleiding. Deze groep schrijft zich bijvoorbeeld in voor intensieve, kortdurende opleidingen van private opleiders. Een andere belangrijke groep zijn werkenden in bbl-trajecten of een derde leerweg die door instellingen zoveel mogelijk op maat worden gemaakt van de werkgevers met wie zij samenwerken. In de interviews is aangegeven dat in beide trajecten, zowel de tweedekansttrajecten als de diplomatrajecten voor werkenden, de maatregel stimuleert dat volwassenen deelnemers niet meer de hele opleiding afmaken en met een set certificaten genoeg nemen. Het voorbeeld is daarbij genoemd van 'life events' zoals een zwangerschap, waarbij er thans met veel wederzijdse inzet naar wordt gestreefd dat de deelnemer de opleiding toch voltooit. De mogelijkheid van certificaten kan juist in die situaties waar het er om hangt, sneller leiden tot afhaken. Ook druk van de werkgever is meermaals genoemd als factor bij uitval; werkgevers hebben vaak voorkeur voor zo kort mogelijke trajecten.

Uit de interviews blijkt vrijwel algemeen dat de inschatting is dat veel werkgevers, zeker bij postinitiële nascholing, maar heel beperkt hechten aan de generieke opleidingsonderdelen taal, rekenen en burgerschapsvorming. Dat wisselt wel opnieuw sterk tussen sectoren en tussen type werkgevers. Qua sectoren is in branches zoals de detailhandel de gehechtheid aan complete diploma's laag, maar zijn er ook sectoren en branches, zoals de zorg, waar diploma-eisen een stevige (wettelijke) basis hebben. Niettemin is opgemerkt dat ook in de zorg, zij het met name dus bij *postinitiële* opscholing, werkgevers en werknemers het liefst generieke vorming laten vervallen als dat niet strikt nodig is. In alle branches geldt vaak dat er bij opscholing, bijvoorbeeld van niveau 3 naar niveau 4, alleen interesse is voor de beroepsgerichte elementen en niet voor algemene vorming zoals Engels. Daarnaast is er onderscheid naar type werkgever; opgemerkt is dat grote werkgevers zich vaak willen profileren als 'goed werkgever' en in die rol ook diplomatrajecten en een bredere 'employability' ondersteunen. Kleine werkgevers kijken daar vaker anders tegenaan, is meermaals opgemerkt.

Een deel van de geïnterviewden vindt het ongewenst dat (ook niet-bekostigd) tweedekansonderwijs en de bbl-trajecten worden ondergraven door mbo-certificaten. Bij een substantieel aantal geïnterviewden is er echter ook een relatief *berustende* houding; voor volwassenen wordt de beroepsgerichte opleiding vaak belangrijker gevonden dan een compleet diplomatraject. De vraag is dan voor hen of het erg is dat minder vaak een complete opleiding gevolgd zou worden, maar wel vaker *delen* van een opleiding. Het onderscheid tussen verschillende groepen volwassenen is daarbij wel relevant. Bij bbl-trajecten voor personen zonder startkwalificatie wordt het belang van een compleet diplomatraject veel hoger ingeschaald dan bij de opscholing van werkenden die al over een mbo-diploma beschikken.

3.2.2 Perspectief MBO-deelnemers

Enquête onder mbo-deelnemers toont risico's op extra uitval

Uit de enquête onder initiële, jonge mbo-deelnemers blijken *reële risico's* ten aanzien van voortijdige uitval na de invoering van certificaten. Die risico's zijn er vooral in scenario 3, waarin er voor alle beroepsgerichte onderdelen certificaten haalbaar zijn.

Aan studerenden is als eerste gevraagd of ze van plan zijn om de opleiding af te ronden. Daarna hebben ze informatie gekregen over de certificaten en zijn verschillende scenario's voorgelegd. Bij de startvraag of ze van plan zijn de opleiding af te ronden geeft een overgrote meerderheid van 90 procent aan *zeker* door te willen gaan; 6 procent gaat waarschijnlijk door en 2 procent weet het nog niet. Een klein deel van 1,6% geeft aan niet af te willen studeren. Verder volgt ongeveer 60 procent van de respondenten een BOL-opleiding en zit 80 procent van hen in mbo-niveau 3 en 4.

Bij de vraag aan de studenten of ze zouden stoppen wanneer ze een voor een *klein maar belangrijk deel* van de opleiding certificaten kunnen krijgen, ontstaat het onderstaande beeld (tabel 26). Van de studenten die initieel aangaven hun opleiding af te ronden (linkerkolom onderste regel; veruit de grootste groep) stelt bijna negen procent (de twee cellen links, onderste rij) na de maatregel zeker niet of waarschijnlijk niet de opleiding af te zullen ronden en bijna zestien procent weet het nog niet. Drie kwart van de personen die initieel hun opleiding zeker wilden afronden, blijft bij dit besluit, hoewel bijna 30 procent licht aan het twijfelen gebracht wordt (de beide cellen rechts, onderste rij).

Tabel 26: Ben je van plan de opleiding af te ronden, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Mbo-deelnemers.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Maakt opleiding niet af	11,8%	23,5%	17,6%	20,6%	26,5%
Ik weet het nog niet	6,8%	36,4%	38,6%	13,6%	4,5%
Maakt opleiding wel af	2,8%	6,0%	15,8%	29,1%	46,3%

Wanneer dezelfde vraag gesteld wordt, maar dan nu met betrekking tot certificaten voor de *helft* van het beroepsgerichte onderdeel van de opleiding, wordt de groep die switcht van afronden naar (waarschijnlijk) voortijdig stoppen maar iets groter (tabel 27).

Tabel 27: Ben je van plan de opleiding af te ronden, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Mbo-deelnemers.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Maakt opleiding niet af	11,8%	35,3%	17,6%	17,6%	17,6%
Ik weet het nog niet	6,8%	52,3%	25,0%	9,1%	6,8%
Maakt opleiding wel af	2,8%	9,3%	16,1%	34,0%	37,8%

Wanneer studenten dezelfde vraag gesteld wordt, maar dan met betrekking tot certificaten voor *alle* beroepsgerichte onderdelen van de opleiding, is er een *versterkte groei* zichtbaar van de groep die switcht van afronden naar (waarschijnlijk) stoppen (tabel 28). Van de groep die initieel hun opleiding wilden afronden, blijkt in dit geval bijna 30 procent 'zeker niet' of 'waarschijnlijk niet' de opleiding te willen afmaken en ook de groep 'weet niet' groeit licht naar bijna 18 procent.

Tabel 28: Ben je van plan de opleiding af te ronden, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Mbo-deelnemers.

Nulconditie	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Ik weet het nog niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Maakt opleiding niet af	15,2%	18,2%	24,2%	21,2%	21,2%
Ik weet het nog niet	31,1%	22,2%	35,6%	6,7%	4,4%
Maakt opleiding wel af	10,4%	19,4%	17,9%	26,0%	26,4%

Bij een nadere analyse van de *verschillende mbo-niveaus*, blijken er geen grote verschillen tussen niveaus 1 en 2 versus niveaus 3 en 4. Ook zien we geen opvallende verschillen naar leerweg (bol of bbl). Zowel in de bbl als in de bol is het patroon zichtbaar dat de mogelijkheid van certificaten er toe leidt dat studenten van standpunt veranderen wat betreft hun intentie tot afronden van de opleiding, en duidelijk het meest in scenario 3.

Bindend/motiverend effect certificaten

Tegenover het uitvaleffect staat mogelijk ook een *bindend* effect. In de voorgaande analyses is alleen ingegaan op de groep die aanvankelijk zegt de opleiding af te willen maken; dat is ook veruit de grootste respondentengroep (90%). De andere antwoordcategorieën in de drie voorgaande tabellen - dat wil zeggen de groepen die aanvankelijk aangeven de opleiding niet of hooguit mogelijk te willen afmaken - zijn te klein om er uitspraken over te doen. Maar in het algemeen is in de voorgaande tabellen wel zichtbaar dat bij de jongeren die aanvankelijk een intentie hebben tot stoppen of twijfelen, er mogelijk ook een positieve impuls van certificaten kan uitgaan om de opleiding juist *af te ronden*; een deel van hen zegt na invoering van certificaten de opleiding wel te willen afmaken. Onzeker als deze resultaten zijn, dit spoort wel met inzichten uit het literatuuronderzoek (zie bijlage B) dat een modulaire opzet en de mogelijkheid van het tussentijds halen van certificaten deelnemers kan binden en motiveren. Per saldo is echter, *op grond van de enquêteresultaten*, het verwachte effect op uitval - in *absolute* aantallen deelnemers gezien - veel sterker dan het bindende effect.

Redenen deelnemers om eerder te stoppen

Mbo-deelnemers is tevens gevraagd onder welke omstandigheden zij voortijdig met hun opleiding zouden stoppen (tabel 29). Een substantieel deel - ongeveer een kwart - van de deelnemers geeft aan dat stoppen een optie is als zij een baan aangeboden krijgen én voor alle beroepsgerichte onderdelen van hun opleiding certificaten konden behalen. Bij de combinatie van een baanaanbod en certificaten voor ongeveer de helft van de beroepsgerichte onderdelen van hun opleiding, geeft tien procent van de studenten aan dat zij in dat geval vroegtijdig hun opleiding zouden stoppen en in scenario 1 is dat nog maar vier procent. Dat spoort met de voorgaande resultaten dat de risico's op uitval bij jongeren met name zitten in scenario 3. Slechts 29 procent geeft aan in *geen* van de situaties met de opleiding te zullen stoppen. Dit laat zien dat de focus op een diploma bij jonge deelnemers mogelijk minder groot is dan uit de interviews blijkt.

Tabel 29: Redenen bij mbo-deelnemers om vroegtijdig te stoppen, percentages (zeer) eens

Als ik zeker weet dat ik de opleiding op een later moment weer zal oppakken	7
Als ik een baan aangeboden krijg én ik kan voor een klein deel van mijn opleiding certificaten meekrijgen	4
Als ik een baan aangeboden krijg én ik kan voor ongeveer de helft) van mijn opleiding certificaten meekrijgen	10
Als ik een baan aangeboden krijg én ik kan voor alle beroepsgerichte onderdelen van mijn opleiding certificaten meekrijgen	24
In geen enkele van de bovenstaande situaties zou ik willen stoppen met mijn opleiding	29

Tegelijkertijd blijkt uit de antwoorden op andere stellingen dat veel mbo-deelnemers een mbo-diploma toch ook waarderen. Drie kwart tot vier vijfde is het (zeer) eens met de stellingen dat met een mbo-diploma de kans op een baan en op meer gaan verdienen groter is dan met alleen certificaten. Bijna de helft van de respondenten vindt de algemene vakken zoals Nederlands en rekenen een belangrijk onderdeel van de opleiding. Maar 22 procent is het eens met de stelling dat werkgevers het niet uitmaakt of een werknemer wel of geen diploma heeft gehaald.

3.2.3 Perspectief werkenden/werkzoekenden

De enquête onder werkenden en werkzoekenden bevestigt het dubbele beeld uit de interviews. Zoals al aangegeven blijkt er een impuls op de belangstelling voor een mbo-diploma bij groepen die aanvankelijk daarvoor weinig belangstelling hadden. Anderzijds is hiervoor al beschreven dat uit de enquêtes blijkt dat de mogelijkheid van certificaten bij degenen die al een opleidingswens hadden, er juist toe kan leiden dat zij voorkeur krijgen voor (een set van) certificaten. Uit de enquête bleek al dat dit effect het sterkst lijkt bij werkenden. Dat lijkt ook logisch, omdat werkenden minder tijd voor scholing kunnen ervaren en ook druk van hun werkgever kunnen ondervinden om het opleidingstraject kort te houden. Hieruit is af te leiden dat volwassen deelnemers aan diplomatrajecten bij de mogelijkheid van een substantieel aantal certificaten (scenario 2 en 3) inderdaad vaker zullen kunnen stoppen met de opleiding of zich minder vaak voor een compleet diplomatraject zullen inschrijven.

3.2.4 Conclusies impact op uitval

De uitkomsten van het onderzoek zijn op een belangrijk punt minder goed verenigbaar. Veel geïnterviewden melden maar een beperkt effect op uitval bij *jongeren* te zien, maar de enquête onder deelnemers toont in scenario 3 fikse risico's op ongediplomeerde uitval. Per saldo kan de extra uitval in met name scenario 1 en ook scenario 2 als beperkt worden ingeschat, maar is er in scenario 3 een reëel en flink risico. Dat geldt volgens de enquêteresultaten voor alle mbo-niveaus en zowel voor de bbl als voor de bol.

De conclusie is daarnaast terecht dat de maatregel, met name in scenario's 2 en 3, het voortijdig stoppen van een diplomatraject door volwassen deelnemers kan stimuleren, zowel in bekostigde als niet-bekostigde trajecten. Ook kan bij groepen die aanvankelijk belangstelling hebben voor een diplomatraject de voorkeur na de maatregel uitgaan naar een set certificaten, zodat ze zich minder vaak inschrijven voor een complete mbo-opleiding. Daar staat een grotere belangstelling voor nascholing en diplomatrajecten bij nieuwe groepen (met aanvankelijk geen diplomavoornemen) tegenover. Per saldo is de verwachting terecht dat in de scenario's 2 en 3 het absolute aantal voltooide postinitieële diplomatrajecten mogelijk *afneemt*, terwijl het volume aan nascholing *stijgt*. In scenario 1 stijgt naar verwachting eveneens het volume aan nascholing, maar is er geen duidelijk effect op aantallen behaalde diploma's; mogelijkheid is hierbij ook dat deelnemers na de deelname aan één certificaat zich juist gestimuleerd voelen een volledig diploma te halen. Daarmee is scenario 3 het meest gunstig voor het totale volume aan nascholing en is scenario 1 naar verwachting het meest gunstig voor het totaal aantal behaalde mbo-diploma's door werkenden en werkzoekenden.

3.3 Effect op vormgeving opleidingen en de onderwijsstructuur mbo

Geïnterviewden zien impuls op onderwijsstructuur

Volgens eigenlijk alle geïnterviewden gaat er een impuls van de invoering van een substantieel aantal mbo-certificaten uit op de vormgeving van ook bekostigde diplomatrajecten. In scenario 1 is het effect nihil. Bij scenario's 2 en 3 biedt een onderwijsstructuur die voor initieel en postinitieel onderwijs eenzelfde opzet biedt (dat wil zegen een structuur met afzonderlijke eenheden c.q. 'modules' langs certificatenlijnen), verschillende voordelen. Het bevordert de aansluiting van verschillende opleidingstrajecten (initieel/postinitieel, bekostigd/niet-bekostigd) en een modulaire structuur maakt het makkelijker en doelmatiger om modules als los (niet-bekostigd) aanbod aan te bieden.

Daarnaast biedt een modulaire structuur van het onderwijs, ook los van mbo-certificaten, diverse voordelen: het biedt overzicht voor deelnemers, het kan overstappen tussen verwante opleidingen makkelijker maken en het stimuleert deelnemers door het laten behalen van tussentijdse resultaten. Daardoor is er bij de grote meerderheid van de geïnterviewden bij instellingen (bekostigd en niet-bekostigd) een *positieve grondhouding* ten aanzien van modulair onderwijs.

Dat is evenwel wel afhankelijk van de uiteindelijke omschrijving c.q. aanwijzing van certificaten binnen het basis- en profieldeel van opleidingen. In de interviews is onder meer gemeld dat de interne administratie op het niveau van kerntaken kan zijn georganiseerd en dat er *grote aanpassingen* nodig zijn als mbo-certificaten niet samenvallen met kerntaken, maar op een lager niveau liggen en (ook) combinaties kunnen zijn van werkprocessen en competenties.

Private opleiders bieden doorgaans opleidingen al aan in eenheden, modules of blokken. Als certificaten anders in elkaar steken dan die bestaande blokken of modules, is een ombouw van de opleiding ook bij hen logischerwijze noodzakelijk. Uit de interviews bij NBI's blijkt dat daar niettemin serieus naar gekeken zal worden, vanwege de grotere doelmatigheid en de betere aansluiting van certificaten en complete diplomatrajecten die dat oplevert.

Daarnaast is meermaals aangetekend dat de kerntaken en werkprocessen in kwalificatiedossiers vaak nauw met elkaar samenhangen en niet zomaar zijn op te splitsen in certificaten; de huidige kwalificatiedossiers zijn daarom naar verwachting niet (allemaal) zomaar (volledig) om te zetten in certificaatonderdelen.

Sturende werking van label mbo-certificaat op inhoud keuzedelen

In onder meer het 'SWOT-panel' is daarnaast nog ingegaan op de mogelijk sturende werking die uitgaat van het label mbo-certificaat op de *inhoud van keuzedelen*. Daarbij is betoogd dat een keuzedeel onderdeel is van het reguliere mbo-curriculum, weliswaar in overleg met het bedrijfsleven tot stand gebracht, voor jonge (initiële) deelnemers. Als bepaalde keuzedelen worden omgezet in mbo-certificaten, ontstaat er daarnaast een andere dynamiek; de inhoud van een mbo-certificaat kan bijvoorbeeld worden aangepast aan bestaande branche-certificaten en aan specifieke eisen van werkgevers in een branche. Dat kan leiden tot aanpassingen in de inhoud van het keuzedeel dat ten grondslag ligt aan het certificaat. In die dynamiek kunnen mbo-certificaten en keuzedelen wat meer op de leest van ervaren werknemers worden geschoeid en minder op die van de startende beroepsbeoefenaar. Dit kan leiden tot een wat andere invulling van keuzedelen dan aanvankelijk, als onderdeel van het reguliere mbo-curriculum, is bedoeld. Anderzijds is door veel geïnterviewden benadrukt dat de beroepspraktijk leidend moet zijn bij de omschrijving van mbo-certificaten; het gaat voor hen primair om een (h)erkenning door de branche van een certificaat. Ook kan de invoering van mbo-certificaten een *impuls* geven aan de ontwikkeling van (beroepsspecifieke) keuzedelen.

In de praktijk zal per branche een compromis gevonden moeten worden. Daar waar branche-eisen leiden tot 'geforceerde' aanpassingen van keuzedelen, kan het beter zijn om bestaande branchecertificaten te behouden en geen daarop gelijkende mbo-certificaten aan te bieden. In compromissen die in de praktijk tot stand komen, is het overigens ook mogelijk dat juist mbo-certificaten een sturende rol op de inhoud van branchecertificaten hebben, bijvoorbeeld als branchecertificaten met enige aanpassingen ook een label als mbo-certificaat kunnen krijgen. Er is dan een uitruil van een mogelijk wat mindere aansluiting op specifieke wensen van werkgevers tegen het grotere civiele effect dat een mbo-certificaat heeft.

Dit zijn effecten die mede vallen onder de noemer mogelijke marktverschuivingen. Het is zaak om per branche goed overleg te voeren over een aanbod aan mbo-certificaten in relatie tot bestaande branchecertificaten en nascholing.

3.3.1 Conclusies effect op vormgeving opleidingen

Invoering op een *substantiële* schaal van mbo-certificaten heeft onmiskenbaar een onderwijsordenend effect in het hele mbo. Afhankelijk van de exacte vormgeving van certificaten kan dit tot grote benodigde aanpassingen bij instellingen leiden. Uit de interviews blijkt dat instellingen hier zeker naar zullen kijken; vraag is wel hoe groot de feitelijke veranderingsbereidheid is van instellingen als zou blijken dat de indeling in certificaten wezenlijk anders is dan door de instelling gehanteerde huidige indeling in blokken of modules.

In scenario 1 is er hoegenaamd geen effect in deze zin. In scenario 1 is er wel mogelijk een sturende werking van het label 'mbo-certificaat' op de inhoud van keuzedelen, waarbij de kernvraag is of een keuzedeel optimaal moet passen in het basiscurriculum of meer in het contractaanbod voor werkenden. Anderzijds is ook denkbaar dat bestaande branchecertificaten worden aangepast om een label mbo-certificaat te verwerven. Sectoraal overleg is wenselijk om dit in samenhang te bespreken.

3.4 Impact op de bekostiging en de overheidsfinanciën

Impact hangt af van verschuivingen in deelname en uitval

In de interviews is gewezen op de mogelijke verschuivingen in deelnamepatronen en de mogelijkheid van meer uitval, hetgeen gevolgen heeft voor de bekostiging. Het effect op de overheidsfinanciering loopt via de volgende wegen:

- Meer uitval in bekostigde trajecten leidt tot minder diplomabekostiging voor een bekostigde instelling. Dit mechanisme hebben we hiervoor in scenario 3 als reëel beoordeeld en in de andere scenario's als (zeer) beperkt.
- Uitholling van bekostigde bbl-trajecten treedt op, doordat deelnemers vaker gaan kiezen voor certificaten. Dit betekent minder deelnemers aan bekostigde bbl-trajecten, minder gediplomeerden en daardoor minder overheidsfinanciering. Hiervoor hebben we beoordeeld dat per saldo de belangstelling voor nascholing zal toenemen, maar dat het aandeel voltooide diplomatrajecten daarin kan dalen en - met name in scenario 3 - ook het absolute aantal volwassen gediplomeerden kan dalen. Daarmee is ook dit effect reëel, met name in scenario 3.
- Er melden zich vaker mensen bij een (bekostigde) instelling met een set certificaten met de wens van een maatwerktraject voor een verder vervolg. Door instellingen is aangegeven dat maatwerk normaliter wel mogelijk is, maar extra inspanningen vergt en daardoor relatief duur is. Als trajecten nog maar beperkt onderwijstijd vergen, kan dit ook gevolgen hebben voor de bekostiging. Het is in dit onderzoek niet goed in te schatten of de vraag naar een diplomatraject op maat gaat toenemen. De belangstelling bij werkenden en werkzoekenden lijkt vooral te liggen bij *losse* certificaten of bij *vakgerichte* opleidingen (beroepsvorming zonder algemene vakken, hetgeen een niet-bekostigd traject is). De mogelijkheid om al stapelend en via *verschillende* opleiders tot diplomering te komen, komt niet als een belangrijke route uit deze ex-ante beleidsevaluatie naar voren. Wel denkbaar is uiteraard dat een deelnemer bij dezelfde opleider reeds bij de start afspraken maakt over een gefaseerd diplomatraject; dat is in de huidige maatregel altijd een *niet-bekostigd* traject. In scenario's 2 en 3 bestaat naar verwachting de grootste groep in die situatie uit uitvallers uit een initieel traject die zich na uitval melden voor een tweedekantstraject bij een andere instelling. Die trajecten zijn nu al doorgaans maatwerk; mbo-certificaten kunnen dat maatwerk juist faciliteren.
- Bij *werkgevers/werkenden* is het risico aanwezig dat zij berekenend gedrag gaan vertonen: dat wil zeggen dat (groepen) werknemers zich inschrijven voor een bekostigde opleiding om daarna met één of enkele certificaten weer uit te vallen. Dit geeft risico's voor een oneigenlijk gebruik van overheidsfinanciering; het betekent dat de overheidsbekostiging die bedoeld is voor diplomatrajecten verandert in een bekostiging van certificaten. In de interviews met bekostigde instellingen is dit risico niet onderschreven.

Op individuele schaal is een pervers gebruik van voorzieningen niet goed te vermijden; maar bij werkgevers met wie een instelling vaker samenwerkt, bijvoorbeeld in bbl-trajecten op maat, vinden geïnterviewden het niet goed denkbaar dat een werkgever die partner is van een instelling, moedwillig deze strategie inzet. Behoudens dat, wordt in de intake altijd ingegaan op de intenties met een opleidingstraject en volgen er gesprekken - ook met de werkgever - als het feitelijk gedrag daar niet bij past.

- Meer in het algemeen kan de maatregel er toe leiden, met name in scenario 3, dat de (na)scholing weliswaar groeit, maar dat het aantal behaalde diploma's daalt, door een combinatie van meer uitval en een lagere instroom in diplomatrajecten doordat de voorkeur vaker uitgaat naar een set certificaten. Doordat de balans dan verschuift van bekostigde diplomatrajecten naar niet-bekostigde certificaten, kan dit er toe leiden dat het macrobudget voor het bekostigde mbo wordt verminderd.

3.4.1 Conclusies impact op overheidsbekostiging

In scenario 1 zijn er geen of amper verwachte effecten op de overheidsbekostiging. Doordat er in scenario 1 al wel een impuls is op het volume aan nascholing, kunnen wel de private inkomsten voor bekostigde en niet-bekostigde instellingen toenemen. In scenario's 2 en 3 nemen de kansen op verschuivingen in deelnamepatronen toe en is er een reële mogelijkheid van een groei van niet-bekostigde certificaten, meer ongediplomeerde uitval en een afname van het aantal bekostigde diplomatrajecten. Dat heeft per bekostigde instelling een eigen impact en kan ook gevolgen hebben voor het macrobudget voor het mbo.

3.5 Level playing field / marktverschuivingen

Uit de interviews blijkt dat tussen niet-bekostigde instellingen en het bekostigd mbo geen grote verschuivingen worden voorzien. De verwachting is dat een aanbod van mbo-certificaten met name voor de NBI's interessant is. Los daarvan wordt een *groeimarkt* verwacht na invoering van certificaten. Veel ROC's/AOC's/vakscholen worstelen met hun contractactiviteiten; de business case daarvoor is lastig rond te maken, vaak vergt het juist extra investeringen. Sommige bekostigde instellingen zien contractactiviteiten dan ook vooral als een extra service aan werkgevers waarmee ze al samenwerken bijvoorbeeld in bekostigde bbl-trajecten. NBI's kunnen sneller en beter inspringen op de mogelijkheid van mbo-certificaten dan de meeste bekostigde mbo-instellingen. Afgezien hiervan zijn er in de relatie tussen bekostigde instellingen en NBI's geen grote issues gebleken in dit onderzoek. In het algemeen is de houding dat ook bekostigde instellingen, in scenario 1, als ze willen mbo-certificaten op een doelmatige wijze kunnen aanbieden als contractactiviteit. In scenario's 2 en 3 levert dit meer uitdagingen op. Bij de NBI's wordt de maatregel in scenario 1 niet gezien als een voor hun marktpositie bedreigende ontwikkeling.

De marktverschuiving zit naar verwachting van veel geïnterviewden in een ander segment, in de verhouding tussen de huidige niet-bekostigde mbo-opleiders en de overige private opleiders zonder een diploma-erkenning. Er kan een verschuiving plaatsvinden van huidige, niet aangewezen aanbieders van (branche)opleidingen naar de NBI's. Dat treedt op als bestaande brancheopleidingen worden aangepast tot een certificaatopleiding of een pendant krijgen in een mbo-certificaat, waarna die opleiding vervolgens vaker wordt afgenomen bij een NBI dat bevoegd is tot het afgeven van formele mbo-certificaten. In het algemeen is in de interviews opgemerkt dat vooral die kleine(re) aanbieders zonder diploma-erkenning 'het gaan merken'. De bestaande markt voor branche-opleidingen zal zich deels moeten herzetten na invoering van mbo-certificaten.

Daarnaast is al toegelicht dat de bestaande branchecertificaten en nieuwe mbo-certificaten elkaar over en weer kunnen gaan beïnvloeden, wat tot inhoudelijke aanpassingen bij nascholing kan leiden. Niet iedere belanghebbende (werkgever) hoeft daar baat bij te hebben; goed sectoraal overleg is wenselijk om hier keuzes in te maken.

4 SWOT-analyse

In dit hoofdstuk bespreken we de impact van de invoering van mbo-certificaten in samenhang. We betrekken daarbij ook alle *overige positieve en negatieve effecten* die uit de interviews zijn gebleken. In de interviews zijn een groot aantal aspecten van de invoering van mbo-certificaten ter tafel gekomen. Ook is in dit hoofdstuk gebruik gemaakt van de input uit de overige (oriënterende) interviews met experts en overige belanghebbenden, zoals de inspectie van het onderwijs. Belangrijke input komt daarbij ook uit een *panelbespreking* op 6 juni 2016. De deelnemers aan dat 'SWOT-panel' zijn in bijlage A weergegeven.

Daarmee geeft dit hoofdstuk een samenvattend totaaloverzicht van alle sterktes en zwaktes, kansen en bedreigingen bij de invoering van mbo-certificaten. De navolgende paragrafen bieden eerst een compact overzicht van alle denkbare, uit dit onderzoek blijkende sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen. Daarna is kort in paragraaf 4.5 beschreven hoe het SWOT-panel deze aspecten in samenhang heeft beoordeeld.

4.1 Sterktes

Als sterktes van de maatregel is het navolgende te beoordelen.

- Door het hogere civiel effect van mbo-certificaten, stimuleert de maatregel deelname aan nascholing. Dit effect treedt direct op in scenario 1; in scenario's 2 en 3 is er beperkt extra effect.
- De maatregel stimuleert tot meer nascholingsaanbod, ook van bekostigde instellingen. Dit effect treedt op in scenario 1; in scenario's 2 en 3 is het effect sterk afhankelijk van de omschrijving van certificaten.
- De mogelijkheid van stapeling stimuleert deelname bij volwassenen aan diplomatrajecten (scenario's 2 en 3).
- De maatregel geeft uitvallers uit diplomatrajecten toch wat in handen; dit effect is er met name in scenario's 2 en 3 als deelnemers voor onderdelen van het basis- en profieldeel certificaten kunnen krijgen.
- De maatregel stimuleert een modulaire opzet van het gehele mbo, hetgeen diverse voordelen heeft (scenario's 2 en 3).
- De opzet en het aanbieden van mbo-certificaten stimuleren de samenwerking van instellingen met het bedrijfsleven (vraaggerichtheid) en via die weg ook innovatie van het reguliere mbo-curriculum.
- De maatregel stimuleert onderlinge aansluiting stelsels voor initiële, postinitiële scholing en EVC (scenario's 2 en 3) en vergroot de doelmatigheid voor instellingen bij een aanbod van zowel diplomatrajecten als certificaten.
- Keuzedelen zijn relatief makkelijk in een certificatenaanbod om te zetten (scenario 1).
- De maatregel stimuleert nieuwe toetreders tot de nascholingsmarkt, met een certificatenaanbod. Dit effect is er in scenario 1 al, maar is mede afhankelijk van de beschikbaarheid en voorwaarden voor diploma-erkenning.
- De maatregel stimuleert tweedekansonderwijs na een ongediplomeerde uitval met medeneming van certificaten (scenario's 2 en 3).

4.2 Zwaktes

De maatregel kent ook zwaktes. Voor een belangrijk deel hangen die samen met onzekerheden over de exacte uitwerking van de maatregel in de verschillende scenario's. Voor de meeste zwaktes geldt dat deze (versterkt) toenemen bij een uitbreiding van het aantal certificaten en dat zwaktes in scenario 1 vaak niet of heel beperkt spelen. In scenario 1 zijn er wel belangrijke praktische uitwerkingsvraagstukken, onder meer ten aanzien van de omvang en de niveauiduiding van certificaten.

Belangrijke zwaktes c.q. urgenties in scenario 1 zijn daarnaast de afstemming met het bestaande nascholingsaanbod en de mogelijk suboptimale spreiding naar regio, inhoud en oriëntatie (breed, beroepsspecifiek) van certificaten.

- De maatregel leidt tot meer uitval uit initiële diplomatrajecten (met name scenario 3).
- De maatregel leidt tot meer uitval uit postinitiële diploma-trajecten (met name scenario 2/3).
- De maatregel leidt per saldo tot (relatief) minder belangstelling voor postinitiële diplomatrajecten (scenario 2 en 3). Naar verwachting is de groep die belangstelling krijgt voor een diplomatraject kleiner dan de groep die genoegen neemt met een set certificaten in plaats van een compleet diploma.
- Een heldere afbakening/definitie van mbo-certificaten is lastig in scenario's 2 en 3. De kerntaken en werkprocessen in kwalificatiedossiers hangen vaak nauw met elkaar samen en zijn niet zomaar op te splitsen in certificaten; de huidige kwalificatiedossiers zijn daarom niet zomaar om te zetten in certificaatonderdelen en zijn primair gericht op initiële diplomatrajecten. Met name in scenario 3 is het lastig om de samenhang die zit in elk kwalificatiedossier voor alle opleidingen in gelijke mate te vertalen naar certificaten.
- Er is mogelijk verdringing van bestaande (branche-erkende) nascholing op maat door vergelijkbare mbo-certificaten met mogelijk minder flexibele ruimte. Relatief 'dichtgetimmerde' mbo-certificaten bedreigen de flexibiliteit en maatwerk voor werkgevers: het is nodig om de balans te vinden tussen een civiel effect en de mogelijkheid tot maatwerk. Risico is dat door branches erkende en door de overheid erkende certificaten door elkaar gaan lopen, waarmee het overzicht weer zou afnemen. Dit speelt al in scenario 1.
- Afzonderlijke werkgevers/deelnemers kunnen berekenend gedrag gaan vertonen door zich in te schrijven voor bekostigde diplomatrajecten, met de intentie enkel certificaten te halen (scenario 2 en 3). Dit is niet als een groot risico beoordeeld in de interviews.
- Onduidelijk is nog wie de database met mbo-certificaten gaat beheren en bewaken (alle scenario's).
- De inpasbaarheid en de positie van de algemene vorming in een uit certificaten opgebouwd diplomatraject is lastig, terwijl het generieke deel het meest kwetsbaar is; dat wil zeggen naar verwachting het snelst sneuvelt in een uit certificaten opgebouwd opleidingstraject (scenario 3).
- De maatregel vergt mogelijk grote aanpassingen van het curriculum als de beroepsopleiding (deels) certificeerbaar is (scenario 2 en 3).
- Nascholings(contract)activiteiten en diplomatrajecten zijn bij bekostigde instellingen vaak gescheiden teams; de maatregel levert daardoor weinig synergie op voor de reguliere opleidingen (alle scenario's).
- Een certificatenaanbod wordt mogelijk ongelijk gespreid over sectoren/opleidingen en regio's (niet alle ROC's en NBI's gaan dit voor alle opleidingen in gelijke mate aanbieden). Dit speelt al direct in scenario 1.
- Een certificatenaanbod is doelmatiger te organiseren bij een generiek certificaat, zoals ondernemerschap (met een grotere doelgroep) dan bij een beroepsspecifiek aanbod. De maatregel leidt hierdoor mogelijk tot een eenzijdig aanbod aan generieke certificaten en een beperkt overig aanbod.
- De kwaliteitszorg en -toezicht is minder goed ingericht op opleidingsonderdelen; het inspectietoezicht is gericht op complete diplomatrajecten (alle scenario's).
- De houdbaarheidsdatum van certificaten in een diplomatraject is onduidelijk (alle scenario's).
- De maatregel bedreigt de samenhang en de herkenbaarheid van opleidingstrajecten, als deelnemers en werkgevers eigen combinaties maken van certificaten (scenario's 2 en 3).
- De maatregel leidt bij diplomagerichte instellingen de aandacht en energie af van de hoofdmissie: diplomering (scenario's 2 en 3).
- Het verdienmodel is voor (veel) bekostigde instellingen en andere opleiders kwetsbaar; commercieel gezien is certificatenaanbod vaak niet interessant en het levert rompslomp op (alle scenario's).

- Bij verschillende type mbo-certificaten (kortere én langere studieduur, verdieping én verbreding) is er onduidelijkheid over de waarde/zwaarte ervan (alle scenario's).
- De maatregel kan leiden tot onvoorspelbare marktverschuivingen, met name in de verhouding tussen NBI's en losse trainingsbureaus (zonder diploma-erkenning).
- Omarming door een instelling van certificaten kan leiden tot meer scholingsdeelname, maar ook tot meer uitval in diplomatrajecten, wat de instelling merkt in de bekostiging en/of rendementscijfers. De overige mbo-regels, de bekostiging en het inspectietoezicht stimuleren daardoor niet om als mbo-instelling sterk in te zetten op een certificatenaanbod en -structuur.
- Er is de mogelijkheid dat kansarme deelnemers naar bekostigde instellingen gaan (veel begeleiding) en de kansrijke naar private opleiders (zelfstudie, vrijstellingen) wat de business case voor het bekostigd mbo verslechtert.
- Er is ook overigens een ongelijke startpositie bij bekostigde instellingen versus NBI's; voor bekostigde instellingen gelden meer regels met betrekking tot verantwoording en scheiding publieke en private activiteiten, etc. Dit speelt al in scenario 1, maar wordt overwegend gezien als een gegeven en niet als een belangrijk knelpunt.
- Een aantal certificaten samen is voor deelnemers en werkgevers duurder dan een compleet diplomatraject in één keer (scenario's 2 en 3).
- Ook zonder label als mbo-certificaat kan een keuzedeel of een vergelijkbare andere module in de markt worden gezet, wat kan leiden tot *wildgroei* en een aanbod van modules met 'mbo-niveau' (alle scenario's).
- Het vraagstuk of en op welke niveaus certificaten zijn in te schalen, is nog niet opgelost. Er is behoefte aan niveauiduiding/-verschil. Aan wettelijk erkende certificaten zouden NLQF-niveaus verbonden kunnen worden (alle scenario's).
- De uitwerking en de verwachte impact wisselt sterk per sector, type werkgever en doelgroep. In branches met een sterke diplomacultuur leidt dit tot minder uitval, in branches met een zwakke diplomacultuur is er mogelijk een sterkere impact op het niet afmaken van een diplomatraject en zijn tegelijkertijd, zonder aanvullende (sectorale) maatregelen, de positieve effecten op het volume aan nascholing minder groot (alle scenario's).

4.3 Kansen

De maatregel kent in de context ook kansen, die positief zijn bij de uitrol.

- Door de upgradering van veel werkzaamheden en beroepen neemt de opscholingsvraag naar hogere mbo-niveaus toe (scenario's 2 en 3).
- Bij werkgevers en werkenden is er veel behoefte aan kortere, modulaire trajecten met een civiel effect. Dit is in sterke mate in scenario 1 al relevant.
- Het biedt kansen op samenwerking tussen mbo-instellingen onderling en een aanbod in PPS-verband, bijvoorbeeld bij een aanbod van beroepsspecifieke mbo-certificaten waarnaar de vraag te klein is om als instelling afzonderlijk aan te bieden.
- Het regionaal overleg over een innovatief en doelmatig opleidingsaanbod wordt ook overigens gestimuleerd, waarbij afspraken en overleg over een regionaal aanbod aan mbo-certificaten kunnen aanhaken.
- De modulaire opzet van het mbo biedt ook veel andere voordelen (biedt overzicht, stimuleert deelnemers door tussentijdse beloningen met certificaten, etc.) en wordt in het algemeen positief bejegend in het mbo (scenario's 2 en 3).
- Bij de indienstneming van een oudere werkzoekende is er de mogelijkheid van een scholingssubsidie (voucher) die ook geldig is bij het behalen van een certificaat.
- Nederland is en blijft een 'diplomaland'; de diplomagerichtheid kan een stootje hebben (in veel sectoren).
- De maatregel kan de verbinding van het mbo-onderwijs en certificaten met het EVC-stelsel/ervaringscertificaten versterken (scenario's 2 en 3).

4.4 Bedreigingen

Daarnaast zijn er ook een aantal bedreigingen in de context van de maatregel benoemd.

- Er lopen veel aanpassingen in het mbo samen; instellingen zijn druk bezig met de herziening van de kwalificatiestructuur en met de ontwikkeling van keuzedelen. De timing van de maatregel is daarom niet optimaal. Dit is ook in scenario 1 een aandachtspunt.
- Werkgevers en deelnemers vinden de algemeen vormende vakken in het mbo vaak niet belangrijk. Dit speelt in scenario 2 en met name scenario 3 en heeft vooral betrekking op postinitiële trajecten voor werkenden.
- Werkgevers faciliteren soms sowieso niet de scholing van werkenden; de maatregel vergt in bepaalde branches flankerend beleid en een andere nascholingscultuur. Dit is in scenario 1 al volop aan de orde.
- De overheidsvisie op Leven Lang Leren is volgens een aantal geïnterviewden onvoldoende consistent uitgewerkt en afgegrensd, wat de nascholing van werkenden hindert. Onvoldoende scherp is afgebakend wie betaalt (zo zijn certificaten bij uitval volgens veel geïnterviewden feitelijk bekostigde opleidingen gericht op het behalen van certificaten), wie aanbiedt, voor welke groepen de overheid verantwoordelijk is met bekostigd onderwijs en wanneer het om niet-bekostigd onderwijs gaat. Dit speelt in de scenario's 2 en 3. De maatregel vergt mogelijk een andere visie op uitval, rendementen, groenpluk en bekostiging. In de huidige context van de maatregel worden gedragingen en gevolgen van met name scenario's 2 en 3 negatief beoordeeld, waar die volgens veel geïnterviewden niet per se negatief zijn. Dat vergt een andere visie op opleiding en scholing en ook op de overheidsrol daarin.

4.5 SWOT-analyse

In de paneldiscussie van 6 juni zijn de bovenstaande aspecten in samenhang besproken. Als belangrijkste *zwaktes* van de maatregel is door het SWOT-panel onderscheiden het risico van uitval, zowel initieel als postinitieel uit diplomagerichte trajecten. Als belangrijkste *sterkte* is aangewezen, naast het stimulerend effect op nascholing, het feit dat certificaten het mogelijk maken om bij uitval de uitvallers toch certificaten mee te geven en dat dit tweedekansonderwijs stimuleert na uitval.

Daarnaast heeft het panel veel nadruk gelegd op de *context* waarin mbo-certificaten moeten worden ingevoerd. De mbo-sector is momenteel druk bezig met de herziening van de kwalificatiestructuur en de ontwikkeling van keuzedelen vergt op zichzelf genomen al veel energie en tijd. Praktische zaken zoals examinering van keuzedelen zijn daarbij vaak nog niet goed geregeld. Het is daarom zaak om de maatregel niet overhaast en te breed in te voeren, maar stap voor stap, te beginnen met een aantal keuzedelen. Ook is door enkele panelleden (en geïnterviewden) in overweging gegeven om de maatregel - ook in scenario 1 - uit te stellen, bijvoorbeeld met een jaar.

Bij de *kansen* kent het panel het hoogste belang toe aan de verbinding van mbo-certificaten met EVC. Als belangrijke kansen worden verder gezien dat er veel vraag is bij werkgevers en werknemers naar modules met een civiel effect en dat er een upgrading gaande is in de beroepspraktijk, waarbij de behoefte groeit om werknemers (gefaseerd) op te scholen naar een hoger mbo-niveau. Dit sluit aan bij de waarneming in de interviews en de enquête dat werkgevers de invoering van mbo-certificaten verwelkomen en de maatregel gaan omarmen.

4.5.1 Conclusies SWOT-panel

Per saldo steunt het SWOT-panel de invoering van de maatregel conform scenario 1, waarbij er nog wel een aantal praktische uitvoeringsvraagstukken liggen. Na invoering van scenario 1 zou de komende periode moeten worden benut om te bepalen in welke context en visie op een leven lang leren en uitval, de scenario's 2 en 3 het beste passen. Consensus is er bij de panelleden, ook overigens blijkende uit deze ex-ante beleidsevaluatie, dat voor jongeren de diplomagerichtheid maximaal moet worden bewaakt en dat voor werkenden zoveel mogelijk ingezet moet worden op nascholing, waarbij een aanbod van mbo-certificaten helpt.

5 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

5.1 De onderzoeksvragen beantwoord

Bij wijze van samenvatting beantwoorden we hieronder kort de afzonderlijke onderzoeksvragen.

- Gaan meer werkenden en werkzoekenden na de maatregel een deel van een mbo-opleiding of een gehele mbo-opleiding volgen?

De belangstelling voor het volgen van *delen* van een mbo-opleiding neemt duidelijk toe bij zowel werkenden als werkzoekenden die aanvankelijk daarvoor beperkt belangstelling hadden. De winst zit het sterkst in scenario 1. Ook de belangstelling voor een mbo-diploma neemt toe bij de groepen die aanvankelijk daarvoor beperkt belangstelling hadden. Daar staat tegenover dat personen met aanvankelijk een diplomavoornemen de voorkeur kunnen gaan geven aan een set certificaten. Versterkend werkt nog dat werkgevers (zeer) positief staan tegenover mbo-certificaten, zodat nog een extra impuls op de deelname aan nascholing en aan diplomatrajecten is te verwachten. Per saldo lijkt het meest waarschijnlijk dat in scenario 1 het *totale volume* aan nascholing groeit en het aantal gediplomeerden *niet* afneemt danwel ook stijgt, en dat in scenario's 2 en met name scenario 3 het totale volume aan nascholing nog wat sterker groeit, maar dat het aandeel gediplomeerden daarin afneemt en het absolute aantal gediplomeerden mogelijk zelfs daalt.

- Wat is het effect van de maatregel op jongeren die na het vmbo rechtstreeks het mbo instromen wat betreft het afronden van het mbo met (een zo hoog mogelijk) diploma? Wat is het effect op voortijdige uitval bij jongeren uit bekostigde diplomagerichte trajecten?

De extra uitval in met name scenario 1 en ook scenario 2 kan als (heel) beperkt worden ingeschat. In scenario 3 is er een reëel en flink risico. Er zijn daarbij geen opvallende verschillen tussen de vier niveaus en tussen de beide leerwegen (bbl en bol) in het mbo. Voor al deze groepen is het risico op extra uitval reëel en vergelijkbaar groot.

- Wat zijn mogelijke effecten op het gedrag van jongeren wat betreft de instroom in bekostigde diplomagerichte mbo-opleidingen?

De maatregel kan mogelijk strategisch gedrag bij jongeren uitlokken. Dit speelt alleen bij een substantieel aantal certificaten per mbo-opleiding (scenario 2 en met name 3). Gaan jongeren hun leerloopbaan anders plannen als ze weten dat ze ook certificaten kunnen halen? Bijvoorbeeld door eerst enkele certificaten te willen halen, dan een tijdje te werken en daarna terug te komen voor een vervolg. Of bijvoorbeeld door te kiezen voor een hoger mbo-niveau en taal en rekenen (die struikelblok kunnen zijn in individuele gevallen) niet of op een lager mbo-niveau te halen. In de interviews is gesteld dat een leerloopbaanplanning vooraf niet direct van deelnemers wordt verwacht, in de zin dat deelnemers al bij de start van de opleiding voornemens zijn om na het behalen van een set certificaten te gaan werken. Wel wordt gezien dat de maatregel de mogelijkheid van alleen het volgen van beroepsgerichte onderdelen (zonder de algemeen vormende vakken zoals Nederland en rekenen) faciliteert en dat in de toekomst deelnemers daar vaker op in zouden kunnen gaan spelen.

- Wat zijn mogelijke effecten op het gedrag van werkgevers wat betreft voortijdige uitval van jongeren uit bekostigde diplomagerichte trajecten (bijvoorbeeld 'groenpluk' waarbij werkgevers jongeren die nog in opleiding zijn een baan aanbieden).

Uit de enquête onder deelnemers blijkt dat een baanaanbod in combinatie met een aantal behaalde certificaten voor een flinke groep jongeren aantrekkelijk is. Maar vraag twee is dan of werkgevers ook daadwerkelijk vaker een aanbod zullen doen. Een effect op meer 'actieve' groenpluk wordt door de meerderheid van de geïnterviewden niet of weinig gezien en ook de enquête onder werkgevers ondersteunt de verwachting van meer groenpluk niet.

- *Wat zijn de verwachte effecten op de overheidsfinanciering?*

Het effect op de overheidsfinanciering loopt via verschillende wegen:

- Meer uitval leidt tot minder diplomabekostiging voor een bekostigde instelling. Dit effect is in scenario 3 reëel.
- Als volwassen deelnemers vaker gaan kiezen voor certificaten, betekent dit minder deelnemers aan diplomatrajecten en daardoor minder overheidsfinanciering. Per saldo kan worden ingeschat dat de belangstelling voor nascholing zal toenemen, maar dat het aandeel voltooide diplomatrajecten daarin kan dalen en - met name in scenario 3 - ook het absolute aantal volwassen gediplomeerden kan dalen. Daarmee is ook dit effect reëel.
- Er melden zich vaker mensen bij een (bekostigde) instelling met een set certificaten met de wens van een maatwerktraject voor een verder vervolg. Door instellingen is aangegeven dat maatwerk mogelijk is, maar extra inspanningen vergt en daardoor relatief duur is. Uit dit onderzoek is niet op te maken dat er een sterke groei zal zijn van mensen die zich 'uit het niets' melden bij een instelling met een set certificaten voor een vervolg in een diplomatraject. In scenario's 2 en 3 zit naar verwachting de grootste groep bij uitvallers uit een initieel traject die zich daarna melden voor een tweedekans traject bij een andere instelling. Die trajecten zijn nu al doorgaans maatwerk; certificaten kunnen dat maatwerk juist faciliteren.

- *In welke scenario's kan de introductie van certificaten ertoe leiden dat onderwijsinstellingen zich min of meer 'verplicht' voelen om diplomagerichte opleidingen te ordenen in onderwijs en examens, gekoppeld aan certificaten? Welke voor- en nadelen zijn hierbij te onderscheiden?*

Invoering op een substantiële schaal van mbo-certificaten heeft onmiskenbaar een onderwijsordenend effect in het hele mbo. Dat geldt alleen in de scenario's 2 en met name 3. De voordelen zijn divers en worden ook breed onderschreven. Het bevordert de aansluiting van verschillende scholingstrajecten (initieel/postinitieel, bekostigd/niet-bekostigd) en een modulaire structuur maakt het makkelijker en doelmatiger om modules als los certificatenaanbod aan te bieden. Daarnaast biedt een modulaire structuur van het onderwijs beter overzicht voor deelnemers, kan het overstappen tussen verwante opleidingen makkelijker maken en deelnemers stimuleren doordat ze tussentijdse resultaten behalen. Daardoor is er bij de meeste geïnterviewden bij instellingen (bekostigd en niet-bekostigd) een positieve grondhouding ten aanzien van modulair onderwijs. Nadeel hiervan is op korte termijn dat, afhankelijk van de exacte omschrijving van certificaten, dit kan leiden tot grote organisatorische en administratieve aanpassingen bij instellingen. Als er veel verschillen zijn tussen de modules/eenheden zoals de instelling die zelf heeft geprogrammeerd en de door de overheid vastgestelde certificaten, kan dit de positieve houding van de instelling negatief beïnvloeden.

5.2 Conclusies en aanbevelingen

De maatregel kent zowel push als pull factoren op een aantal belangrijke aspecten. Een aanbod van certificaten kan zowel studenten sterker binden aan het onderwijs als anderen juist stimuleren tot voortijdig stoppen. En een aanbod van certificaten kan meer werkenden naar nascholing trekken, maar ook een diplomatraject juist relatief minder aantrekkelijk maken. Dat maakt effecten per saldo lastig vooraf voorspelbaar. De overall conclusie is niettemin als volgt weer te geven:

Bij de mogelijkheid van een beperkt aantal, nauw op de arbeidsmarktvraag aansluitende mbo-certificaten is er een positief effect bij volwassenen op de belangstelling voor nascholing en - in mindere mate - voor complete opleidingstrajecten en zijn de negatieve effecten op voortijdige uitval uit diplomatrajecten en op de belasting van instellingen als gevolg van noodzakelijke aanpassingen in het mbo (zeer) beperkt. Bij de uitbreiding van het aantal haalbare certificaten nemen de positieve effecten maar beperkt toe, maar groeien de risico's op voortijdige uitval, ook in postinitiële trajecten, wel sterker. Dat pleit voor een start met een beperkte set certificaten met evidente waarde voor de arbeidsmarkt en een gedegen monitoring van de gevolgen van deze maatregel, danwel maatregelen die

negatieve effecten bij uitbreiding van het aantal certificaten verminderen. Ook de veel grotere impact van scenario's 2 en 3 op de instellingen (zoals de benodigde aanpassing van de onderwijsstructuur en de administratie) pleit voor een start met scenario 1 en een mogelijke uitbouw naar scenario 2 en 3 eerst op basis van opgedane ervaringen.

Een mogelijkheid is daarbij wel om in één of meer sectoren waar de negatieve impact naar verwachting het minst sterk is, gelijktijdig een pilot te starten met een groter aantal certificaten. Dat kan bijvoorbeeld in een sector als de zorg, waar de diplomastatus groot is en een wettelijke verankering heeft, zodat de impact op voortijdig uitval uit een initieel diplomatraject naar verwachting veel beperkter is. Ook zou in combinatie met de beheersmaatregel dat jongeren tot een bepaalde leeftijd geen certificaten mogen ontvangen, ook al hebben ze het betreffende onderdeel wel behaald, de pilot verder uitgebreid kunnen worden. Nadeel daarvan is evenwel dat deze beheersmaatregel het niet meer mogelijk gemaakt om aan 'authentieke' uitvallers (die ook zonder certificaten waren gestopt) certificaten mee te geven. Door veel geïnterviewden en in het SWOT-panel is dit omschreven als een belangrijk positief effect van de maatregel, dat zelfs opweegt tegen een (lichte) stijging van de uitval.

Als er op termijn voor gekozen wordt om aan uitvallers op substantiële schaal certificaten mee te geven, is het onvermijdelijk dat ook geaccepteerd moet worden dat dit in individuele gevallen leidt tot voortijdige uitval uit een diplomatraject. Dit is een dilemma dat geen duidelijke middenweg kent. In deze ex-ante beleidsevaluatie is meermaals aangegeven dat de eerste fase van de maatregel, waarin scenario 1 praktijk wordt, benut zou moeten worden om hierop een herijkte visie te ontwikkelen. Ook het SWOT-panel heeft de impact van de maatregel op de bekostiging en op de perceptie van uitval en rendementen geagendeerd als een belangrijk aandachtspunt. De uitval uit diplomatrajecten wordt nu in de mbo-regelgeving als negatief gezien, terwijl mbo-certificaten ook andere, meer gefaseerde onderwijsroutes mogelijk maken. In deze ex-ante beleidsevaluatie is te concluderen dat zonder wijziging van de context van de maatregel, scenario's 2 en 3 niet optimaal in de voorgestelde vorm uitvoerbaar zijn. Immers, instellingen die uitvallers in substantiële mate certificaten meegeven, lopen daarmee min of meer in hun eigen mes, doordat ze negatiever kunnen scoren op uitval en rendement.

Bijlage A Interviewpartners

In dit onderzoek is met de volgende personen gesproken. Personen gemerkt met een K waren tevens lid van de klankbordgroep:

Paul Oomens	MBO-raad
Pia Deveneijns (K)	MBO-raad
Pierre Veelenturf	MBO-raad
Henk Kuppens	MBO-raad
Susan Krol (K)	NRTO
Marita Oosterkamp (K)	Inspectie vh Onderwijs
Janneke Voltman (K)	SBB
Annie Kempers	Stichting Examenkamer
Rini Romme	Servicepunt examinering mbo
Kim Wiggers	JOB
Marit Montsanto (K)	JOB
Rianne van der Veer (K)	JOB
Eric Jongepier	regisseur herziening kwalificatiestructuur mbo
Gertrud van Erp (K)	VNO-NCW
Paulo Moekotte	ROC Twente
Jos van Rhee	ROC Twente
Andy van Dissel	ROC Twente
Ingrid Reinhardus	ROC Twente
Marcel vd Broek	ROC Mondriaan
Marjolijn vd Meer	ROC Mondriaan
Peter Vijverberg	ROC Mondriaan
Claus Hoekstra	ROC Mondriaan
Jeanette Noordijk	ROC Willem I College
Joost van der Staak	ROC Willem I College
Roy van Heumen	ROC Willem I College
Arnoud Mortier	ROC Willem I College
Vera vd Boom	ROC Friese Poort
Carl Govers	ROC Tilburg
Harm Platzbeecker	ROC Tilburg
Mike Broekhuizen	Anton Tjidschool
Jobke vd Berg	LOI
Martin Spaans	NHA
Corné Broers	Instituut Broers MBO college
Annemieke Krikke	Capabel Onderwijsgroep
Heleen Hanssen	VAPRO/BEPRO
Willie Berentsen	FME
Margriet Snellen	Actiz
Hans Timmerman	VGN
Dorien Krassenberg	Inretail

Deelnemers SWOT-panel

Gertrud van Erp	VNO-NCW/MKB
Harrie de Bruijn	SBB / ROC Mondriaan
Paul Oomens	MBO-raad
Ria van 't Klooster	NRTO
Eric Jongepier	regisseur herziening kwalificatiestructuur mbo
Harm Platzbeecker	ROC Tilburg
Arnoud Mortier	ROC Willem I College
Marita Oosterkamp	Inspectie van het Onderwijs
Sander Baljé	Ministerie OCW
Marjo Jansen (K)	Ministerie OCW
Peter Fest	onafhankelijk voorzitter

Bijlage B Literatuuronderzoek impact certificaten en modulair onderwijs

In het navolgende is kort beschreven wat uit de internationale literatuur bekend is over de effecten van maatregelen die verwant zijn aan de beoogde invoering van mbo-certificaten. Er is geen literatuur gevonden over opleidingen gericht op het behalen van een certificaat voor de doelgroep werkenden en werkzoekenden. Wel is er literatuur beschikbaar over modulair (initieel) middelbaar beroepsonderwijs, waarin opleidingen volledig zijn opgedeeld in modules (vergelijkbaar met scenario 3 in de voorliggende ex-ante beleidsevaluatie). Naast Australië, dat al langer ervaring heeft met modulair onderwijs, zijn de ervaringen interessant in twee Europese landen, namelijk Denemarken en Duitsland.

Australië

Australië heeft ongeveer 20 jaar ervaring met erkende modules en deelcertificaten. Australië schaaft daarbij onder modules mede een aanbod aan certificeerbare modules of trainingen die gericht zijn op strikt gedefinieerde en specialistische vaardigheden. Dat aanbod lijkt op het deels branche-gecertificeerde en deels losse aanbod van trainingen en cursussen voor werkenden en specifieke beroepsgroepen dat er ook in Nederland is, maar geen formele (wettelijke) erkenning heeft. Uit onderzoek blijkt dat modulestudenten gemiddeld ouder zijn dan diplomastudenten en dat het vaker om vrouwen gaat. Ook zijn modulestudenten vaker werkend en minder vaak zonder vooropleiding of werkeloos dan diplomastudenten. Aanvullende case studies wezen uit dat vooral de flexibiliteit rondom de moduleopleidingen als motivator voor deelname fungeert².

Duitsland

In Duitsland is het idee achter een modulaire opzet van beroepsonderwijs dat dit de integratie van en de aansluiting op eerder verworven vaardigheden in het onderwijsproces vergemakkelijkt. Ook wordt verondersteld dat de mogelijkheid om deelkwalificaties en certificaten te behalen, het risico om (volledig) uit te vallen uit het onderwijs zou *verkleinen*. Ook zou de mogelijkheid om de opleiding in kleine, overzichtelijke delen te kunnen volgen, de motivatie vergroten van werkenden en werkzoekenden zonder kwalificatie om alsnog onderwijs te gaan volgen³. Het moduleonderwijs maakt het tevens makkelijker voor mensen om hun persoonlijke verplichtingen te verbinden met het volgen van een opleiding. Ook is er de aanname dat het moduleonderwijs als brug kan fungeren tot een volledige opleiding of tot omscholing naar een gerelateerd beroep. Ten slotte wordt het idee van moduleonderwijs in Duitsland beschouwd als een mogelijkheid om ten minste een deel van een gespecialiseerde opleiding aan te kunnen bieden, zonder dat het huidige systeem in het geheel onder druk komt te staan⁴. Een pilot project dat lijkt op de Nederlandse voornemens met invoering van certificaten in het mbo, is het project “*Berufsbegleitende Nachqualifizierung*” (Davids, 1998). Dit project had als doel om jonge werkende en werkeloze mensen zonder kwalificatie de mogelijkheid te bieden op een flexibele manier alsnog een kwalificatie te behalen. Uit survey-onderzoek bleek een brede acceptatie van de modulaire structuur door de deelnemers: de beperkte leeronderdelen die snel geëxamineerd werden, hielpen om examenstress te reduceren, het hierdoor verworven gevoel van succes *verhoogde de motivatie* om verder te leren. Daarnaast werd de flexibele structuur van de programma's als een voordeel beschouwd.

2 Phan, O. & Saunders, S. (2002). *The benefits of modular study in vocational education and training*. Adelaide: NCVER.

3 Davids, S. (1998). *Modularisierung in der Modellversuchsreihe “Berufsbegleitende Nachqualifizierung” -ein Instrument zur Flexibilisierung der beruflichen Bildung und zur Koordinierung von Maßnahmen zur Qualifizierungs- und Beschäftigungsförderung*. In: Modul für Modul zum Berufsabschluss - Berufsbegleitende Nachqualifizierung zwischen Flexibilität und Qualitätssicherung, ed. S. Davids, 17-41. Bielefeld: Bertelsmann.

4 Pitz, M. (2012). *Modularisation of vocational training in Germany, Austria and Switzerland: parallels and disparities in a modernisation process*, Journal of Vocational Education & Training, 64:2, 169-183, DOI: 10.1080/13636820.2011.628757

Duidelijk werd hierbij wel dat het succes van de programma's deels afhankelijk was van de kwaliteit van de *informatiestructuren* rondom het opleidingsaanbod.

Denemarken

In Denemarken wordt in het middelbaar beroepsonderwijs gewerkt met individuele leerplannen en zogenaamde scorekaarten. Deze zijn onderdeel van een online database waarin elke student die een mbo-programma volgt, een leerplan heeft vastgelegd waarin de al verworven competenties en de leerdoelen die deelnemers nog willen bereiken, zijn vastgelegd. Het doel van het aanbod van modules was om deelnemers meer flexibiliteit te bieden en scholen meer mogelijkheden om beter op individuele verschillen in te kunnen spelen en zo *uitval en switch te voorkomen*. De modules hebben vooral betrekking op het school- en theoriegedeelte, en niet op het onderwijs in de bedrijven. Voor sommige mbo-programma's zijn in Denemarken ook certificaten ingevoerd. Dit biedt jongeren de mogelijkheid om een deel van het programma te volgen en dan op een later moment terug te keren om de gehele opleiding te completeren. De deelcertificaten zijn gebaseerd op bestaande kwalificaties en zijn samen met de sociale partners (brancheorganisaties en leerbedrijven) ontwikkeld.

Algemeen: effecten op uitval

Een van de oudste en meest invloedrijke theorieën om uitval te verklaren is het *student integration model* van Tinto⁵. Dit model richt zich op de interactie tussen de student en de onderwijsinstelling. Kernvraag in het model is in hoeverre de student *binding* voelt met de onderwijsinstelling. Hoe homogener de sociale omgeving waarin de student zich bevindt en hoe beter afgestemd op zijn behoeftes, hoe sterker de gevoelde binding en hoe kleiner de kans op uitval. Modularisatie en toestroom van modulestudenten kan effect hebben op integratie en betrokkenheid van reguliere studenten en de binding met de onderwijsinstelling kunnen verkleinen en daardoor *uitval kunnen bevorderen*. Aan de andere kant kan modularisatie van onderwijs uitval ook verminderen. Onderzoek suggereert dat het aanbieden van onderwijs in modules de motivatie van studenten kan verhogen, tot een betere feedback leidt, meer interactie met de docent tot stand brengt en de flexibiliteit verhoogt en tot een betere match tussen onderwijs en werk kan leiden. Onder meer recent onderzoek uit Vlaanderen laat (per saldo) zien dat modulair onderwijs leidt tot minder uitval⁶.

Algemeen: effecten op inhoud en kwaliteit van de opleiding

Divers onderzoek⁷ wijst uit dat een bredere opleiding leidt tot betere kansen op de arbeidsmarkt. Als risico in een modulair systeem is daarbij aangegeven dat deelnemers vaker voor de 'smalle' modules kiezen en niet voor de 'brede' modules, omdat de illusie bestaat dat zij hierdoor hun arbeidsmarktkansen vergroten. Ander onderzoek wijst op het risico dat modulair onderwijs leidt tot een fragmentatie van het curriculum⁸. Ook blijken studenten in een modulair systeem eerder geneigd om bewust voor makkelijke modules te kiezen om deze als het ware af te kunnen vinken voor het behalen van een kwalificatie in plaats van kennis over het onderwerp te willen verdiepen⁹.

5 Tinto, V. (1975). Dropout from higher education: a theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, 45 (1), 89 -125. En: Tinto, V. (1987). *Leaving College: rethinking causes and cures of student attrition*. Chicago: The University of Chicago.

6 Mazrekaj, D. & De Witte, K. (2015). *The effect of modularization on early school leaving in secondary education*. Evidence from a quasi-experimental design in Flanders.

7 Zie bijv. Coenen, J., Heijke, H. & Meng, C. (2015). *The labour market position of narrow versus broad vocational education programmes*. *Empirical Res Voc Ed Train*7:9. DOI 10.1186/s40461-015-0020-x. En: Hanushek, E. A. & Woessmann, L. & Zhang, L. (2011). *General education, vocational education, and labor-market outcomes over the life-cycle*, Stanford University, CESifo and IZA Discussion Paper No. 6083. <http://ftp.iza.org/dp6083.pdf>

8 Roper, B. (1994). *Capability and the Future of Modularity: An Institutional Perspective*. In: *Developing Student Capability Through Modular Courses*. (pp. 143-158). London: Kogan Page.

9 Rust, C. (2000). An opinion piece: a possible student-centered assessment solution to some of the current problems of modular degree programs. *Active Learning in Higher Education*, 1(2), 126-131. En: Tan, S. M.

Bijlage C Tabellenoverzicht

Tabel 1:	Responsoverzicht.....	9
Tabel 2:	Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Werkenden.	14
Tabel 3:	Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Werkenden.	15
Tabel 4:	Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Werkenden.	15
Tabel 5:	Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Werkenden.	15
Tabel 6:	Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Werkenden.	16
Tabel 7:	Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Werkenden.	16
Tabel 8:	Stellingen werkenden, percentage (zeer) mee eens.....	17
Tabel 9:	Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Werkzoekenden.....	17
Tabel 10:	Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Werkzoekenden.	17
Tabel 11:	Ben je van plan één of meerdere modules te volgen, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Werkzoekenden.....	18
Tabel 12:	Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Werkzoekenden.....	18
Tabel 13:	Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Werkzoekenden.	18
Tabel 14:	Ben je van plan een volledige mbo-opleiding te volgen, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Werkzoekenden.....	19
Tabel 15:	Stellingen werkzoekenden belang certificaten, percentage (zeer) mee eens.....	19
Tabel 16:	Belang dat werkgevers hechten aan scholing in hun bedrijf	20
Tabel 17:	Stimulering deelname mbo-certificaten door werkgevers in scenario 1	20
Tabel 18:	Stimulering deelname mbo-certificaten door werkgevers in scenario 2	20
Tabel 19:	Stimulering deelname mbo-certificaten door werkgevers in scenario 3	20
Tabel 20:	Stimulering door werkgever van deelname aan een mbo-opleiding in scenario 1.	21
Tabel 21:	Stimulering door werkgever van deelname aan een mbo-opleiding in scenario 2.	21
Tabel 22:	Stimulering door werkgever van deelname aan een mbo-opleiding in scenario 3.	21
Tabel 23:	Stellingen werkgevers, percentage (zeer) mee eens.....	22
Tabel 24:	Tevredenheid scholingsaanbod per sector, werkgevers, percentages.....	22
Tabel 25:	Mate waarin werkgevers aan groenpluk doen, BOL versus BBL, percentages.....	24
Tabel 26:	Ben je van plan de opleiding af te ronden, wanneer je voor een klein maar belangrijk deel van de opleiding certificaten kan behalen? Mbo-deelnemers.	26
Tabel 27:	Ben je van plan de opleiding af te ronden, wanneer je voor de helft van je opleiding certificaten kan behalen? Mbo-deelnemers.	26
Tabel 28:	Ben je van plan de opleiding af te ronden, wanneer je alle beroepsgerichte delen in certificaten kan behalen? Mbo-deelnemers.	26
Tabel 29:	Redenen bij mbo-deelnemers om vroegtijdig te stoppen, percentages (zeer) eens	27

(1992). *An evaluation of the use of continuous assessment in the teaching of physiology*. Educational Research, 39(1), 104-112.

Bijlage D Interviewprotocollen

Opleidingen

- V1. In welke domeinen is er opleidingsaanbod?
- 1 Afbouw, hout en onderhoud
 - 2 Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
 - 3 Bouw en infra
 - 4 Economie en administratie
 - 5 Handel en ondernemerschap
 - 6 Horeca en bakkerij
 - 7 Informatie en communicatietechnologie
 - 8 Media en vormgeving
 - 9 Mobiliteit en voertuigen
 - 10 Techniek en procesindustrie
 - 11 Toerisme en recreatie
 - 12 Transport, scheepvaart en logistiek
 - 13 Uiterlijke verzorging
 - 14 Veiligheid en sport
 - 15 Voedsel, natuur en leefomgeving
 - 16 Zorg en welzijn
- V2. Indien ROC: Wat is het aanbod in de 'private poot'?
- V2a Mbo-opleidingen:
- V2b Branche-(vak)opleidingen:
- V2c Korte certificaatopleidingen en -trainingen:
- V3. Indien NBI: Wat is het aanbod aan:
- V3a Mbo-opleidingen: (al bij V3 gegeven).
- V3b Branche-(vak)opleidingen:
- V3c Korte certificaatopleidingen en -trainingen:

Maatregel

In komend studiejaar kunnen werkenden en andere postinitiële deelnemers in het niet-bekostigd onderwijs certificaten halen als ze onderdelen van een mbo-opleiding afronden. De mogelijkheden die we graag met u bespreken zijn:

- (1) *er is een klein maar divers aanbod van certificaatopleidingen met actueel op de arbeidsmarkt aansluitende, verbredende en verdiepende modules, vergelijkbaar met de keuzedelen;*
- (2) *voor circa de helft van een mbo-opleiding zijn certificaten haalbaar, of*
- (3) *er zijn certificaten haalbaar voor alle beroepsgerichte onderdelen.*

Initiële deelnemers in bekostigde diplomatrajecten kunnen gedurende hun opleiding geen certificaten behalen (voor hen blijft het diploma het doel), maar wel zouden ze bij uitval certificaten kunnen meekrijgen voor behaalde onderdelen.

Effect op aanbod

- V4. Als mbo-certificaten worden ingevoerd, gaat uw (private tak van uw) instelling dan een aanbod dat enkel gericht is op het behalen van certificaten ontwikkelen voor de doelgroep werkenden en werkzoekenden? In welk scenario is dat het meest aantrekkelijk en waarom?
- V5. Voor NBI's: in hoeverre bent u geneigd om bij een succesvol aanbod van certificaatgerichte trajecten ook nog diplomagerichte trajecten aan te bieden (dus met taal en rekenen)? Welke overwegingen spelen hierbij voor u in de verschillende scenario's?
- V6. Stel, steeds meer werkenden en werkzoekenden melden zich bij uw instelling met behaalde MBO-certificaten en met de wens om (met vrijstellingen) het overige deel van de mbo-opleiding te volgen en een mbo-diploma te halen. In hoeverre kunt u deze werkenden een maatwerktraject aanbieden (in bekostigde en niet-bekostigde trajecten)? Welke voor- en nadelen ziet u hier in de drie scenario's?

Deelname werkenden en werkzoekenden

- V7. In welke mate verwacht u dat de maatregel leidt tot een grotere deelname aan nascholing, c.q. certificaatopleidingen, en door welke groepen? In welk scenario het meest en waarom?
- V7a Werkenden versus werkzoekenden
- V7b Werkenden met mbo-diploma Niveau 1-2 versus werkenden met mbo-diploma niveau 3-4
- V8. Zal naar uw verwachting een stijging van de deelname aan certificaatopleidingen ten koste gaan van de deelname aan andere vormen van nascholing? Welke vormen en in welke mate? Of stijgt het volume van nascholing? Waarom en in welk scenario het meest?
- V9. Zal het aantal deelnemers aan certificaatopleidingen naar uw inschatting effect hebben op:
- 1 de deelname van werkenden/werkzoekenden aan diplomagerichte mbo-opleidingen bij uw instelling? Gaan deelnemers aan certificaatopleidingen door voor een compleet diploma? Waarom wel of niet? In welk scenario het meest? Welke condities versterken dat?
- 2 de deelname aan branche-opleidingen?
- V10. In welke mate verwacht u dat werkgevers (en werkenden/werkzoekenden) het belang inzien van het generieke deel (taal, rekenen, Engels) in uit certificaten samengestelde opleidingstrajecten en dus deelname aan complete mbo-opleidingen stimuleren? Is er daarbij verschil tussen niveaus 1-2 en niveaus 3-4?
- V11. In hoeverre zullen naar uw inschatting werkgevers en werkenden/werkzoekenden bereid zijn zelf te investeren in het behalen van mbo-certificaten? In welk scenario het meest?

Uitval initiële deelnemers

- V12. In welke mate verwacht u dat er een effect zal zijn op de voortijdige uitval uit diplomagerichte trajecten?
- V12a In hoeverre verwacht u dat deelnemers er op gaan anticiperen dat zij bij uitval certificaten meekrijgen? Hoe is dat te voorkomen? Is er daarbij verschil tussen niveaus 1-2 en niveaus 3-4? En tussen BOL en BBL?
- V12b In hoeverre zullen deelnemers bevattelijker zijn voor 'groenpluk', als zij een deel van de opleiding hebben afgerond? In welk scenario het meest en voor welke deelnemers geldt dit het meest? Is er daarbij verschil tussen niveaus 1-2 en niveaus 3-4? En tussen BOL en BBL?
- V12c In hoeverre vindt u het denkbaar dat opleidingen eerder hun lastige leerlingen (waaronder ook studenten met een beperking) met een certificaat 'uitzwaaien'? Welke belangen kan een opleiding daarbij hebben? Zijn er verschillen tussen de scenario's?
- V13. In hoeverre verwacht u dat initiële deelnemers bewust een andere studieloopbaanplanning gaan hanteren, zoals het volgen van een deel van de opleiding in het initieel deel, daarna uitstromen met certificaten en daarna als werkende of werkzoekende de nog gewenste of benodigde certificaten behalen?

Vormgeving opleidingen

- V14. In welke mate voelt u zich door deze maatregel genoodzaakt danwel gestimuleerd, bijvoorbeeld vanwege kosten- en doelmatigheidsoverwegingen, om mbo-opleidingen of delen daarvan te ordenen in onderwijs en examens, gekoppeld aan certificaten? Alternatieve formulering: Schat u in dat er effecten zullen optreden op de inrichting van het onderwijs en examens voor diplomagerichte opleidingen voor de doelgroep jongeren? Zijn er daarbij verschillen tussen de scenario's? Welke voor- en nadelen zijn er hierbij?
- Aanvullend of in samenhang met V16: Een mbo-opleiding bestaande uit certificaatonderdelen is bedoeld voor werkenden en werkzoekenden. Kan een mbo-opleiding er voor de doelgroep jongeren in principe hetzelfde uitzien, met dezelfde modules en examens? Of is voor jonge, initiële deelnemers een eigen opleidingsprogramma en examinering nodig? Welke voordelen en risico's zijn er hierbij en zijn er verschillen tussen de scenario's?

Ongewenste/onbedoelde effecten

- V15. Voor bekostigd mbo: In hoeverre verwacht u dat werkgevers hun werknemers gaan inschrijven voor een bekostigde opleiding, met de intentie om alleen certificaten te halen? In welk scenario het meest en waarom?

- V16. Voor bekostigd mbo: Ziet u een prikkel voor instellingen om binnen diplomatrajecten certificaatgerichte opleidingen op te zetten en daar apart deelnemers voor te werven? Deelnemers schrijven zich dan in voor de gehele bekostigde opleiding en zouden bij uitval dan de gewenste certificaten voor bijv. keuzedelen meekrijgen. In hoeverre vindt u dit een reële mogelijkheid bij uw eigen of bij een andere instelling en waarom wel of niet?
- V17. In welke mate vindt u dat de maatregel leidt tot marktverstoringen, in de verhoudingen tussen de diverse opleidingsaanbieders en type opleidingen (mbo, kort mbo, brancheopleidingen). Om welke verstoringen gaat dat? Hebben alle aanbieders gelijke kansen? Kent u voorbeelden? Hoe groot is de kans dat marktverstoring optreedt en in welk scenario het meest?

Samenvatting en maatregelen

- V18. Samengevat: welke positie en negatieve effecten verwacht u per saldo bij de drie scenario's?
- 1 Welke maatregelen vindt u in de scenario's gewenst om positieve effecten te versterken?
 - 2 Welke maatregelen vindt u in de scenario's gewenst om negatieve effecten tegen te gaan?

Werkgevers-/brancheorganisaties

Huidige situatie

- V1. Welke door de branche erkende opleidingen en vormen van nascholing zijn er globaal en door wie wordt dat aanbod verzorgd?
- V2. Wat is de globaal de studielast van branche- en bedrijfsopleidingen? Wat zijn voorkeuren bij werkgevers en werknemers over duur en omvang van opleidingen?
- V3. Wat zijn bij benadering de kosten van brancheopleidingen en bedrijfsopleidingen en -certificaten? Wie betaalt dat?
- V4. Welk gebruik is er globaal in de sector van mbo-opleidingen en van (vak)opleidingen op 'mbo-niveau' voor bij- en opscholing van werknemers? Wat is daarbij de verhouding tussen bekostigd en niet-bekostigd onderwijs? Met wie wordt samengewerkt: private takken bekostigd mbo, NBI's?
- V5. In hoeverre is er tevredenheid over de huidige stand van nascholing en professionalisering in de branche? Welke drempels spelen er daarbij, qua aanbod, vorm en gebruik van het professionaliseringsaanbod?
- V6. Wat is in het algemeen de praktijk in de branche ten aanzien van 'groenpluk' door werkgevers? Komt het vaak voor en wat is daarvan de achtergrond? Wordt in de waarneming van de brancheorganisatie bij groenpluk daarna door werkgevers wel ondersteuning gegeven aan een diplomatraject? (Hoe belangrijk wordt een diploma gevonden in de branche?)

Scholingsaanbod

- V7. Welke toegevoegde waarde heeft in het algemeen de extra mogelijkheid van mbo-certificaten voor uw sector?
- 1 Wat zijn uw verwachtingen over het aanbod aan mbo-certificaten in uw sector, mede in relatie tot bestaande brancheopleidingen en -certificaten? Wie gaat ze aanbieden?
 - 2 In welke mate treedt naar verwachting uitbreiding, verdringing of transformatie bij bestaand (branche-)aanbod op? In welk scenario het meest?

Deelname werkenden en werkzoekenden

- V8. Wat zijn uw verwachtingen ten aanzien van de deelname aan mbo-certificaatopleidingen? Welke extra deelname kan dit uitlokken en welke mechanismen spelen hierbij volgens u? In welk scenario het meest?
- 1 In welke mate zullen werkgevers in uw branche bereid zijn te investeren in een onderwijstraject gericht op het behalen van een mbo-certificaat? In welke situaties wel? In welke situaties niet?
 - 2 In welke mate zullen werknemers en werkzoekenden in uw branche bereid zijn te investeren in een onderwijstraject gericht op het behalen van een mbo-certificaat? In welk scenario het meest?

- V9. Wat zijn uw verwachtingen ten aanzien van de deelname aan complete mbo-opleidingen na de maatregel? Welke verschillen zijn er tussen de scenario's en welke mechanismen spelen hierbij volgens u? Hoe beoordeelt u daarbij de positie van het generieke deel in vakgerichte trajecten? Wat is naar uw inschatting volgens de werkgevers in uw branche de toegevoegde waarde van een compleet mbo-diploma in vergelijking met een (zelf samengestelde) set certificaten of een branche-/vakopleiding?
- V10. Wat is naar uw verwachting het effect op groenpluk door werkgevers in uw sector in de scenario's? Zal die toenemen?
- 1 Onderscheidt daarbij drie situaties: (1) een deelnemer heeft enkele, maar wel belangrijke (arbeidsmarktrelevante) certificaten op zak (2) de deelnemer heeft een flink aantal certificaten op zak (3) de deelnemer heeft bijna alle certificaten op zak, maar mist bijvoorbeeld nog enkele onderdelen in het generieke deel.
 - 2 Ligt dit voor bol- en bbl-trajecten verschillend?
 - 3 In aanvulling op de eerder gestelde vraag over groenpluk: Volgt na groenpluk in dit scenario naar verwachting alsnog (meer dan voorheen?) een diplomatraject?

Vormgeving opleidingen

- V11. Certificaatopleidingen zijn bedoeld voor werkenden en werkzoekenden. Kan een mbo-opleiding er voor de doelgroep jongeren in principe hetzelfde uitzien, met dezelfde modules en examens? Of zijn voor beide groepen eigen opleidingsprogramma's en examinering nodig? Welke voordelen en risico's zijn er hierbij en zijn er verschillen tussen de scenario's?
- V12. Samengevat: Welke verschuivingen en veranderingen in deelnamepatronen en aanbod bij nascholing verwacht u in de verschillende scenario's (weinig tot veel certificaten) met medeneming van de posities van het bekostigd mbo, de private takken daarvan, NBI's en niet aangewezen instellingen en gelet op de verschillende vormen van (branche-erkende) nascholing die er nu zijn? Wat zijn per saldo positieve effecten en wat ongewenste effecten? Welke marktverstoringen zijn er mogelijk?

Maatregelen

- V13. Welke maatregelen vindt u in de verschillende scenario's nodig om de gewenste positieve effecten (meer nascholing, meer diplomatrajecten) te versterken?
- V14. Welke maatregelen vindt u in de verschillende scenario's nodig om mogelijke negatieve effecten tegen te gaan?

Slot

- V15. Slotopmerkingen of aandachtspunten die van belang zijn voor deze ex-ante beleidsevaluatie?

rde vragenlijsten online enquêtes

Vragenlijst MBO-Certificaten (studenten, werkenden, werkzoekenden en anders)

V1. Wat is uw hoogste afgeronde vooropleiding?

- 01 Ik heb (nog) geen diploma
- 02 Praktijkonderwijs
- 03 Speciaal onderwijs
- 04 Vmbo-basis
- 05 Vmbo-kader
- 06 Vmbo-gemengd
- 07 Vmbo-theoretisch
- 08 Mbo
- 09 Havo
- 10 Vwo
- 11 Hbo
- 12 Wo

V2. In welk jaar heeft u uw hoogste diploma behaald? [open invulveld]

V3. [V1=08] Op welk niveau?

- 01 Entreeopleiding (niveau 1)
- 02 Niveau 2
- 03 Niveau 3
- 04 Niveau 4

V3a [V1=08] Met welke leerweg?

- 01 BOL (met stages)
- 02 BBL (werkend leren)

V4. Wat doet u momenteel?

- 01 Ik volg een opleiding in het mbo [naar v5]
- 02 Ik werk in loondienst [naar v14]
- 03 Ik heb eigen bedrijf/ZZZP [naar v14]
- 04 Ik ben werkzoekend [naar v25]
- 05 Anders, namelijk [open invulveld] [naar v38]

2 Studenten [v4=1]

V5. In welk domein volgt u uw opleiding?

- 01 Afbouw, hout en onderhoud
- 02 Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
- 03 Bouw en infra
- 04 Economie en administratie
- 05 Handel en ondernemerschap
- 06 Horeca en bakkerij
- 07 Informatie en communicatietechnologie
- 08 Media en vormgeving
- 09 Mobiliteit en voertuigen
- 10 Techniek en procesindustrie
- 11 Toerisme en recreatie
- 12 Transport, scheepvaart en logistiek
- 13 Uiterlijke verzorging
- 14 Veiligheid en sport
- 15 Voedsel, natuur en leefomgeving
- 16 Zorg en welzijn

- V6. Op welk niveau volgt u uw opleiding?
- 01 Entreeopleiding (niveau 1)
 - 02 Niveau 2
 - 03 Niveau 3
 - 04 Niveau 4

- V7. Welke leerweg volgt u?
- 01 BOL (met stages)
 - 02 BBL (werkend leren)

- V8. Bent u van plan om uw opleiding af te maken?
- 01 Zeker niet van plan
 - 02 Waarschijnlijk niet van plan
 - 03 Ik weet het nog niet
 - 04 Waarschijnlijk wel van plan
 - 05 Zeker wel van plan

In de toekomst kunt u onderdelen binnen uw mbo-opleiding afsluiten met een officieel 'mbo-certificaat'. Als u voortijdig mocht willen stoppen met uw opleiding, dan krijgt u de certificaten mee die u hebt gehaald.

Bij de volgende vragen krijgt u enkele situaties voorgelegd, waarop we graag uw reactie horen.

- V9. Stel, u kunt certificaten halen voor een klein deel van uw opleiding. Zou u dan na het behalen daarvan stoppen met uw opleiding en werk gaan zoeken?
- 01 Zeker niet
 - 02 Waarschijnlijk niet
 - 03 Ik weet het nog niet
 - 04 Waarschijnlijk wel
 - 05 Zeker wel

- V10. Stel, u kunt certificaten halen voor een flink deel (ongeveer de helft) van uw opleiding. Zou u dan na het behalen daarvan stoppen met uw opleiding en werk gaan zoeken?
- 01 Zeker niet
 - 02 Waarschijnlijk niet
 - 03 Ik weet het nog niet
 - 04 Waarschijnlijk wel
 - 05 Zeker wel

- V11. Stel, u kunt certificaten halen voor alle beroepsgerichte delen van uw opleiding. Zou u dan na het behalen van die certificaten stoppen met uw opleiding en werk gaan zoeken, als u de vakken taal en rekenen nog niet hebt behaald?
- 01 Zeker niet
 - 02 Waarschijnlijk niet
 - 03 Ik weet het nog niet
 - 04 Waarschijnlijk wel
 - 05 Zeker wel

- V12. In welke van onderstaande situaties zou u geneigd zijn om voortijdig te stoppen met uw opleiding? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

V12a Als ik zeker weet dat ik de opleiding op een later moment weer zal oppakken.

V12b Als ik een baan aangeboden krijg én ik kan voor een klein deel van mijn opleiding certificaten meekrijgen.

V12c Als ik een baan aangeboden krijg én ik kan voor een flink deel (ongeveer de helft) van mijn opleiding certificaten meekrijgen.

V12d Als ik een baan aangeboden krijg én ik kan voor alle beroepsgerichte onderdelen van mijn opleiding certificaten meekrijgen.

V12e In geen enkele van de bovenstaande situaties zou ik willen stoppen met mijn opleiding. [exclusief]

V12f Anders, namelijk [open invulveld]

- V13. Kunt u voor onderstaande stellingen aangeven in hoeverre u het ermee eens bent? [grid: Helemaal mee oneens - Helemaal mee eens, niet van toepassing]
- V13_01 Als ik voortijdig met mijn opleiding zou stoppen, motiveert het kunnen behalen van certificaten mij om later weer door te gaan met een diploma-opleiding.
- V13_02 Met een mbo-diploma is de kans groter dat ik meer zal verdienen dan met alleen certificaten.
- V13_03 Met een mbo-diploma maak ik meer kans op een baan dan met alleen certificaten.
- V13_04 De algemene vakken zoals Nederlands en rekenen zijn een belangrijk onderdeel van mijn opleiding.
- V13_05 Werkgevers kijken vooral hoe u uw werk doet, het maakt hen niet uit of u wel of geen diploma hebt gehaald
- 3 Werkenden [v4=2 of v4=3]
- V14. In welk werkgebied bent u werkzaam?
- 01 Afbouw, hout en onderhoud
- 02 Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
- 03 Bouw en infra
- 04 Economie en administratie
- 05 Handel en ondernemerschap
- 06 Horeca en bakkerij
- 07 Informatie en communicatietechnologie
- 08 Media en vormgeving
- 09 Mobiliteit en voertuigen
- 10 Techniek en procesindustrie
- 11 Toerisme en recreatie
- 12 Transport, scheepvaart en logistiek
- 13 Uiterlijke verzorging
- 14 Veiligheid en sport
- 15 Voedsel, natuur en leefomgeving
- 16 Zorg en welzijn
- V15. Hoeveel jaren werkervaring heeft u? [open invulveld]
- V16. Volgt u op dit moment naast/tijdens uw werk een cursus of training?
- 01 Ja
- 02 Nee
- V17. Volgt u op dit moment tijdens uw werk een mbo-opleiding?
- 01 Ja
- 02 Nee
- V17a. [v17=1] Zo ja, op welk niveau?
- 03 Entreeopleiding (niveau 1)
- 04 Niveau 2
- 05 Niveau 3
- 06 Niveau 4
- V17b. [v17=1] En welke leerweg?
- 01 BOL (met stages)
- 02 BBL (werkend leren)
- V18. In hoeverre verwacht u dat u in de komende tijd scholing in de vorm van cursussen en trainingen zult volgen?
- 01 Zeer onwaarschijnlijk
- 02 Weinig waarschijnlijk
- 03 Mogelijk
- 04 Waarschijnlijk
- 05 Zeer waarschijnlijk

- V19. In hoeverre verwacht u dat u in de komende tijd een complete mbo-opleiding zult gaan volgen?
- 01 Zeer onwaarschijnlijk
 - 02 Weinig waarschijnlijk
 - 03 Mogelijk
 - 04 Waarschijnlijk
 - 05 Zeer waarschijnlijk

Stel, delen van een mbo-opleiding worden als losse modules aangeboden. Deze modules kunnen worden afgesloten door een 'mbo-certificaat' dat, net zoals een volledig mbo-diploma, wordt erkend door de overheid.

In de navolgende vragen leggen we u kort enkele situaties voor, waarop we graag uw reactie horen.

- V20. Stel, u kunt een klein maar belangrijk deel van een mbo-opleiding als losse modules volgen en afsluiten met een mbo-certificaat. Die modules sluiten aan op actuele eisen van beroepen.

De overige delen van de opleiding worden - zoals nu ook gebruikelijk is - als één geheel aangeboden. Zou u dan:

[grid: Zeker niet - Zeker wel]

V20_01 Eén of meer van deze modules willen volgen?

V20_02 Een hele mbo-opleiding willen volgen?

- V21. Stel, u kunt ongeveer de helft van de beroepsgerichte delen van een mbo-opleiding als losse modules volgen en afsluiten met een mbo-certificaat. Zou u dan: [grid: Zeker niet - Zeker wel]

V21_01 Eén of meer van deze modules willen volgen?

V21_02 Een hele mbo-opleiding willen volgen?

- V22. Stel, u kunt alle beroepsgerichte delen van een mbo-opleiding als losse modules volgen en afsluiten met een mbo-certificaat. Zou u dan: [grid: Zeker niet - Zeker wel]

V22_01 Eén of meer van deze modules willen volgen?

V22_02 Een hele mbo-opleiding willen volgen?

- V23. Stel, u hebt reeds voor alle beroepsgerichte onderdelen van een mbo-opleiding officiële mbo-certificaten behaald. Alleen de algemene vakken Nederlands, rekenen en burgerschapsvorming heeft u nog niet gevolgd. Zou u dan overwegen om de hele mbo-opleiding af te maken? [grid: Zeker niet - Zeker wel]

V23_01 Eén of meer van deze modules willen volgen?

V23_02 Een hele mbo-opleiding willen volgen?

- V24. Ten slotte leggen we u een aantal stellingen voor. Kunt u voor onderstaande stellingen aangeven in hoeverre u het ermee eens bent? [gerandomiseerd] [grid: Zeer mee oneens - Zeer mee eens, niet van toepassing]

V24_01 Ik heb weinig interesse in het volgen van een mbo-opleiding.

V24_02 Ik volg nascholing omdat ik iets wil leren waar ik wat aan heb. Het maakt mij niet uit of dit een mbo-certificaat oplevert.

V24_03 Ik volg alleen scholing als ik de kosten hiervan niet zelf hoeft te betalen.

V24_04 Door het behalen van extra mbo-certificaten verwacht ik meer te gaan verdienen.

V24_05 Door het behalen van een nieuw mbo-diploma verwacht ik meer te gaan verdienen.

V24_06 Door het behalen van officiële mbo-certificaten heb ik meer kans op ander werk.

V24_07 Door het behalen van een compleet mbo-diploma heb ik meer kans op ander werk.

V24_08 Een zo hoog mogelijk diploma is belangrijk voor mijn loopbaan.",

V24_09 Mijn werkgever stimuleert mij om verder te leren. ",

V24_10 Mijn werkgever stimuleert mij om een complete opleiding te volgen. ",

V24_11 Ik krijg van mijn werkgever ondersteuning om verder te leren.",

V24_12 Als mijn werkgever het betaalt, zou ik mbo-certificaten willen behalen.",

V24_13 Ik ben bereid een deel van de kosten voor mbo-certificaten zelf te betalen.",

V24_14 Ik heb interesse in een volledig (mbo-)diploma, niet in delen van een opleiding."

4 Werkzoekenden [v4=4]

- V25. Heeft u werkervaring?

01 Ja

02 Nee

- V26. Hoeveel jaren werkervaring heeft u? [open invulveld]
- V27. Hoe lang bent u op zoek naar een passende baan?
- 01 Minder dan 0.5 jaar
- 02 0.5-1 jaar
- 03 1-2 jaar
- 04 2-3 jaar
- 05 Meer dan 3 jaar
- V28. In welk werkgebied zoekt u een passende baan? Meerdere antwoorden mogelijk
- V28a Ik oriënteer me nog/geen voorkeur [exclusief]
- V28b Afbouw, hout en onderhoud
- V28c Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
- V28d Bouw en infra
- V28e Economie en administratie
- V28f Handel en ondernemerschap
- V28g Horeca en bakkerij
- V28h Informatie en communicatietechnologie
- V28i Media en vormgeving
- V28j Mobiliteit en voertuigen
- V28k Techniek en procesindustrie
- V28l Toerisme en recreatie
- V28m Transport, scheepvaart en logistiek
- V28n Uiterlijke verzorging
- V28o Veiligheid en sport
- V28p Voedsel, natuur en leefomgeving
- V28q Zorg en welzijn
- V29. Heeft u in de afgelopen tijd, toen u werkzoekend was, deelgenomen aan bij- of omscholing of neemt u momenteel als werkzoekende, deel aan scholing?
- 01 Ja
- 02 Nee
- V30. Wat voor soort nascholing was of is dit?
- 01 Kortdurende cursus of training
- 02 Mbo-opleiding
- 03 Hbo-opleiding
- 04 Overig
- V30a. [v30=2] Zo ja, op welk niveau?
- 05 Entreeopleiding (niveau 1)
- 06 Niveau 2
- 07 Niveau 3
- 08 Niveau 4
- V30b. [v30=2] En welke leerweg?
- 01 BOL (met stages)
- 02 BBL (werkend leren)
- V31. In hoeverre verwacht u dat u in de komende tijd scholing in de vorm van cursussen en trainingen zult volgen?
- 01 Zeer onwaarschijnlijk
- 02 Weinig waarschijnlijk
- 03 Mogelijk
- 04 Waarschijnlijk
- 05 Zeer waarschijnlijk

- V32. Verwacht u dat u in de toekomst, ook als u werk gevonden heeft, een complete mbo-opleiding zult gaan volgen?
- 01 Zeer onwaarschijnlijk
 02 Weinig waarschijnlijk
 03 Mogelijk
 04 Waarschijnlijk
 05 Zeer waarschijnlijk
- V33. Stel, u kunt een klein maar belangrijk deel van een mbo-opleiding als losse modules volgen en afsluiten met een mbo-certificaat. Die modules sluiten aan op actuele eisen van beroepen. De overige delen van de opleiding worden - zoals nu ook gebruikelijk is - als één geheel aangeboden. Zou u dan: [grid: Zeker niet - Zeker wel]
- V33_01 Eén of meer van deze modules willen volgen?
 V33_02 Een hele mbo-opleiding willen volgen?
- V34. Stel, u kunt ongeveer de helft van de beroepsgerichte delen van een mbo-opleiding als losse modules volgen en afsluiten met een mbo-certificaat. Zou u dan: [grid: Zeker niet - Zeker wel]
- V34_01 Eén of meer van deze modules willen volgen?
 V34_02 Een hele mbo-opleiding willen volgen?
- V35. Stel, u kunt alle beroepsgerichte delen van een mbo-opleiding als losse modules volgen en afsluiten met een mbo-certificaat. Zou u dan: [grid: Zeker niet - Zeker wel]
- V35_01 Eén of meer van deze modules willen volgen?
 V35_02 Een hele mbo-opleiding willen volgen?
- V36. Stel, u hebt reeds voor alle beroepsgerichte onderdelen van een mbo-opleiding officiële mbo-certificaten behaald. Alleen de algemene vakken Nederlands, rekenen en burgerschapsvorming heeft u nog niet gevolgd. Zou u dan overwegen om de hele mbo-opleiding af te maken? [grid: Zeker niet - Zeker wel]
- V36_01 Eén of meer van deze modules willen volgen?
 V36_02 Een hele mbo-opleiding willen volgen?
- V37. Kunt u voor onderstaande stellingen aangeven in hoeverre u het ermee eens bent? [gerandomiseerd] [grid: Zeer mee oneens - Zeer mee eens, niet van toepassing]
- V37_01 Ik heb weinig interesse in het volgen van een mbo-opleiding.
 V37_02 Ik volg een opleiding omdat ik iets wil leren waar ik wat aan heb. Het maakt mij niet uit of dit een mbo-certificaat oplevert.
 V37_03 Ik volg alleen scholing als ik de kosten hiervan niet zelf hoeft te betalen.
 V37_04 Door het behalen van mbo-certificaten heb ik meer kans op een baan.
 V37_05 Door het behalen van een compleet mbo-diploma, heb ik meer kans op een baan.
 V37_06 Door het volgen van (losse) trainingen en cursussen, heb ik meer kans op een baan.
 V37_07 Een zo hoog mogelijk diploma is belangrijk voor mijn loopbaan en kans op werk.
 V37_08 Mijn uitkeringsinstantie stimuleert mij om verder te leren.
 V37_09 Mijn uitkeringsinstantie stimuleert mij om een opleiding te volgen.
 V37_10 Als mijn uitkeringsinstantie het betaalt, zou ik mbo-certificaten willen behalen.
 V37_11 Ik ben bereid om een deel van de kosten voor mbo-certificaten zelf te betalen.
 V37_12 Ik heb interesse in een volledig mbo-diploma, niet in delen van een mbo-opleiding.
- 5 Anders [v4=5]

Vragenlijst MBO-Certificaten (Werkgevers)

Vragenlijst MBO-Certificaten (Werkgevers)

- V1. In welk branche valt of vallen uw hoofdactiviteiten?
- 02 Zorg en welzijn
 03 Techniek
 04 ICT
 05 Anders, namelijk [open invulveld]
- V2. Hoeveel medewerkers telt uw organisatie? [open invulveld]

- V3. Hoe belangrijk vindt u bijscholing voor de medewerkers van uw bedrijf?
- 01 Zeer onbelangrijk
 - 02 Onbelangrijk
 - 03 Neutraal
 - 04 Belangrijk
 - 05 Zeer belangrijk
- V4. Hoe tevreden bent u over het huidige bijscholingsaanbod voor uw sector?
- 01 Zeer ontevreden
 - 02 Ontevreden
 - 03 Neutraal
 - 04 Tevreden
 - 05 Zeer tevreden
- V5. In hoeverre maakt u voor uw medewerkers gebruik van onderstaand aanbod voor bij-, op- en omscholing?
[grid: Nooit - Nauwelijks - Soms - Vaak - Heel vaak]
- V5_01 Brancheopleidingen en -cursussen
 - V5_02 Mbo-opleidingen van private (niet-bekostigde) instellingen
 - V5_03 Mbo-opleidingen van ROC's, vakinstellingen of AOC's (bekostigde instellingen)
 - V5_04 Overig (los) scholingsaanbod
- V6. Neemt u wel eens een jongere in dienst die in een beroepsopleidende (BOL) leerweg zit en zijn/haar mbo-opleiding nog niet heeft afgemaakt?
- 01 Nooit
 - 02 Nauwelijks
 - 03 Soms
 - 04 Vaak
 - 05 Heel vaak
- V6a. Als het voorkomt, hoe belangrijk zou u in zo'n geval vinden dat die persoon de complete mbo-opleiding afmaakt?
- 01 Zeer onbelangrijk
 - 02 Onbelangrijk
 - 03 Neutraal
 - 04 Belangrijk
 - 05 Zeer belangrijk
- V7. Biedt u wel eens een jongere in een beroepsbegeleidende leerweg (BBL), die dus al tijdelijk bij u in dienst is, een reguliere dienstbetrekking aan voordat die jongere zijn/haar mbo-diploma heeft gehaald?
- 01 Nooit
 - 02 Nauwelijks
 - 03 Soms
 - 04 Vaak
 - 05 Heel vaak
- V7a. Als het voorkomt, hoe belangrijk zou u in zo'n geval vinden dat die persoon de complete mbo-opleiding afmaakt?
- 01 Zeer onbelangrijk
 - 02 Onbelangrijk
 - 03 Neutraal
 - 04 Belangrijk
 - 05 Zeer belangrijk

In de toekomst kunnen belangrijke beroepsgerichte delen van een mbo-opleiding als losse modules aangeboden worden. Deze modules worden afgesloten met een 'mbo-certificaat' dat net als een volledig mbo-diploma wordt erkend door de overheid. Opleidingen die gericht zijn op het behalen van een mbo-certificaat worden niet-bekostigd door de overheid.

In de navolgende vragen worden kort drie situaties beschreven waarop we graag uw reactie horen.

- V8. Stel, werknemers kunnen officiële mbo-certificaten halen voor een klein maar belangrijk deel van een mbo-opleiding. Die modules sluiten aan op actuele eisen van beroepen. De overige opleidingsonderdelen worden dan - zoals nu het geval is - als één geheel aangeboden. In welke mate zou u dan: [grid: Helemaal niet - Weinig - Redelijk - Sterk - Zeer sterk]
- V8_01 Deelname van werknemers aan mbo-certificaten stimuleren?
- V8_02 Werknemers stimuleren om een volledige diploma-opleiding te volgen?
- V9. Stel, werknemers kunnen officiële mbo-certificaten halen voor ongeveer de helft van een mbo-opleiding. Dus zowel voor op actuele beroepseisen aansluitende modules (zoals keuzedelen) als kern delen van de beroepsopleiding. De overige opleidingsonderdelen worden dan als één geheel aangeboden. In welke mate zou u dan: [grid: Helemaal niet - Weinig - Redelijk - Sterk - Zeer sterk]
- V9_01 Deelname van werknemers aan mbo-certificaten stimuleren?
- V9_02 Werknemers stimuleren om een volledige diploma-opleiding te volgen?
- V10. Stel, alle beroepsgerichte onderdelen van mbo-opleidingen worden als losse modules aangeboden. In welke mate zou u dan: [grid: Helemaal niet - Weinig - Redelijk - Sterk - Zeer sterk]
- V10_01 Deelname van werknemers aan mbo-certificaten stimuleren?
- V10_02 Werknemers stimuleren om een volledige diploma-opleiding te volgen?
- V11. Stel, een werknemer heeft reeds voor (bijna) alle beroepsgerichte onderdelen van een mbo-opleiding officiële mbo-certificaten behaald. In welke mate zou u die werknemer stimuleren om ook de algemene onderdelen taal en rekenen te volgen om zo het volledige mbo-diploma te kunnen behalen? [grid: Helemaal niet - Weinig - Redelijk - Sterk - Zeer sterk]
- V11_01 Deelname van werknemers aan mbo-certificaten stimuleren?
- V11_02 Werknemers stimuleren om een volledige diploma-opleiding te volgen?
- V12. Kunt u bij de onderstaande stellingen aangeven welke voor u het belangrijkste zijn? U kunt maximaal drie stellingen aankruisen.
- Mbo-certificaten zijn voor mij interessant als die:
- V12a Er aan bijdragen dat werknemers voldoen aan actuele eisen voor het beroep.
- V12b Er aan bijdragen dat medewerkers breder inzetbaar worden.
- V12c Er aan bijdragen dat werknemers een complete mbo-opleiding afronden.
- V12d Rekening houden met de kennis en ervaring die werknemers al bezitten.
- V12e Door de overheid worden bekostigd.
- V12f In flexibele trajecten zijn te volgen die zijn afgestemd op werktijden en pieken in het werk.
- V13. Ten slotte leggen we u graag een aantal stellingen voor. Kunt u voor onderstaande stellingen aangeven in hoeverre u het ermee eens bent? [grid: Helemaal mee oneens - Helemaal mee eens]
- V13_01 Het maakt niet uit of bijscholing wel of geen mbo-certificaat oplevert, als de inhoud maar voldoet aan de behoefte van mijn bedrijf.
- V13_02 Ik vind het belangrijk dat mijn werknemers door certificaten - in fases - een mbo-diploma kunnen halen.
- V13_03 Als werknemers voor delen van mbo-opleidingen certificaten kunnen halen, dan zullen minder van hen een compleet mbo-diploma behalen.
- V13_04 Bij gelijkwaardige inhoud en kosten zou ik werknemers eerder een door de overheid erkend mbo-certificaat laten behalen dan een private opleiding.
- V13_05 Ik ben bereid de kosten van een mbo-certificaat voor mijn werknemers te betalen.
- V13_06 Bij de kosten voor bijscholing zijn de verletkosten de grootste kostenpost.
- V13_07 Ik vind het belangrijk dat een opleiding voor werknemers wordt afgerond met een door de overheid erkend certificaat.
- V13_08 Ik vind het belangrijk dat werknemers niet alleen de beroepsvaardigheden goed beheersen, maar ook basisvaardigheden als taal en rekenen.
- V13_09 Mbo-certificaten voegen weinig toe aan het al bestaande bijscholingsaanbod.